

Centre d'Estudis Demogràfics

**LA CUSTÒDIA COMPARTIDA AL SEGLE XXI:
EL CAS DE CATALUNYA
EN EL CONTEXT D'ESPANYA, 2007-2012**

Montse SOLSONA
Cristina BRULLET
Jeroen SPIJKER

416

*PAPERS
DE
DEMOGRAFIA*

2013

Centre d'Estudis Demogràfics

**LA CUSTÒDIA COMPARTIDA AL SEGLE XXI:
EL CAS DE CATALUNYA
EN EL CONTEXT D'ESPANYA, 2007-2012**

Montse SOLSONA
Cristina BRULLET
Jeroen SPIJKER

416

L'article es presentà com a comunicació al
VI Congrés Català / Internacional de Sociologia:
"Societats i cultures, més enllà de les fronteres". Inclou, a més,
un annex d'actualització de dades estadístiques.
El congrés es va celebrar a Perpinyà (França),
del 25 al 27 d'abril de 2013.

**Centre d'Estudis Demogràfics
2013**

Resum

Presentem el debat obert a partir de la reforma del divorci de 2005 sobre la custòdia compartida, integrant elements sociològics, jurídics i sociodemogràfics. Mostrem evidències empíriques sobre els acords presos de custòdia de fills i filles menors d'edat, a partir de les microdades de les sentències judicials a Catalunya de divorci i separació pel període 2007-2010 -que analitzem en el text- més un annex que inclou les de 2011 i 2012. Davant del formidable increment de la custòdia compartida a Catalunya en aquest curt període de sis anys -de l'11,7% el 2007 a 26,45% el 2012- plantejem noves preguntes de recerca sobre els espais de vida i els usos dels temps dels fills i filles en el postdivorci.

Paraules clau.- Ruptura d'unió, Separació i divorci, Parentalitat, Guarda/custòdia compartida, Criança compartida, Sociologia, Demografia, Espais de vida, Usos del temps.

Resumen

Presentamos el debate abierto a partir de la reforma del divorcio de 2005 sobre la custodia compartida, integrando elementos sociológicos, jurídicos i socio demográficos. Mostramos evidencias empíricas sobre los acuerdos tomados de custodia de los hijos e hijas menores de edad, a partir de los microdatos de las sentencias judiciales en Cataluña de divorcio y separación para el período 2007-2010 -que analizamos en el texto- más un anexo que incluye las de 2011 y 2012. Frente al formidable incremento de la custodia compartida en Cataluña en este corto período de seis años -de l'11,7% el 2007 a 26,45% el 2012- planteamos nuevas preguntas de investigación sobre los espacios de vida y los usos del tiempo de los hijos e hijas en el pos divorcio.

Palabras clave.- Ruptura de unión, Separación y divorcio, Parentalidad, Guarda/custodia compartida, Crianza compartida, Sociología, Demografía, Espacios de vida, Usos del tiempo.

Abstract

We present an open discussion following the 2005 divorce reform on shared custody integrating sociological, legal and demographic elements and provide a description of the patterns and characteristics of legal custody arrangements of minor children based on data from the General Council of the Judiciary on "Decrees of separations, divorces and annulments" for the period 2007-11. Given the tremendous increase in joint custody in Catalonia in this short period of five years, it raises new research questions about the living spaces and time use of children after divorce.

Key words.- Marriage breakdown, Separation and divorce, Parenthood, Shared custody, Shared parenting, Sociology, Demography, Lifestyle spaces, Time use.

Résumé

Nous présentons le débat ouvert à partir de la réforme du Divorce de 2005 sur la garde partagée en intégrant des éléments sociologiques, juridiques et démographiques. Ensuite, nous présentons des évidences empiriques sur les accords de garde des enfants mineurs à partir des microdonnées judiciaires des "décrets d'annulations, séparations et divorces" pour la Catalogne et les autres régions d'Espagne (2007-2012) -qu'on analyse dans le texte plus un annexé avec les données de 2011 et 2012 inclus-. Devant le formidable augmentation de la garde partagée en Catalogne dans ce court période de six ans -de l'11,7% en 2007 à 26,45% en 2012- on pose des nouvelles questions de recherche sur les espaces de vie et l'usage du temps des enfants au post divorce.

Mots clés.- Ruptures des unions, Séparation et divorce; Parentalité; Garde partagée, Coparentalité, Sociologie, Démographie, Espace de vie, Usage des temps.

ÍNDIX

1.- Introducció	1
2.- L'estat de la qüestió i el nostre posicionament en el debat ètic i jurídic	
2.1.- Aspectes polítics i legals	3
2.2.- Evidències sociològiques de la criança parental a Catalunya	4
2.3.- La funció expressiva del dret i el debat sobre l'excepcionalitat i/o preferència de la custòdia compartida versus la custòdia individual	6
2.4.- Orientacions del Tribunal Suprem i la necessitat de recerca científica	7
3.- Conceptes i evidències jurídiques en relació a la custòdia compartida	9
3.1.- La custòdia compartida a les lleis estatals del Divorci (31/1981, 15/2005)	10
3.2.- El Codi Civil Català: El Llibre II relatiu a la Persona i la Família	11
3.3.- L'exercici de la guarda dels fills i filles després de la ruptura: el Pla de parentalitat a Catalunya	12
3.4.- L'atribució de l'ús l'habitatge familiar i el repartiment de les despeses dels fills i filles	14
4.- La custòdia compartida atorgada en les sentències de divorci, separacions i nul·litats a Catalunya, a partir de la reforma de 2005	15
4.1.- Catalunya: del mutu acord a la custòdia compartida?	16
4.2.- Evolució dels divorcis i les separacions a Catalunya (1981-2012)	16
4.3.- Evolució de la custòdia compartida (2007-2012)	18
5.- Discussió	30
5.1.- La custòdia o compartida: un "concepte en construcció" per a significar unes pràctiques en construcció	30
5.2.- La guarda conjunta o compartida: augmenta en resposta a una major disposició de pare i mare, o respon a altres raons? Quines?	32
Referències bibliogràfiques	39

ÍNDIX DE GRÀFICS

1.-	Custòdia compartida atorgada a diferents territoris d'Espanya (2007-2012)	20
2.-	Tipus de custòdia segons el número de fills menors (2007-2010)	21
3.-	Duració del procés judicial segon tipus de la custòdia (2007-2010)	22
4a.-	Custòdia segons demandant (mitjana 2007-2010)	23
4b.-	Demandant segons la custòdia atorgada (mitjana 2007-2010)	23
5.-	Proporció custòdia compartida vs. tipus de sentència (2007-2010)	24
6.-	Custòdia segons el tipus de sentència (2007-2010)	25
7.-	La pensió compensatòria segons custòdia (2007-2010)	26
8.-	Pensió alimentària segons custòdia (2007-2010)	27
9.-	Edat mitjana de la mare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2010)	28
10.-	Edat mitjana del pare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2010)	28
11.-	La durada del matrimoni segons el tipus de custòdia	30

Annex:

A1.-	Separacions i divorcis per 100 casaments. Catalunya i la resta de l'Estat (1998-2012)	46
A2.-	Tipus de custòdia segons el número de fills menors (2007-2012)	48
A3.-	Duració del procés judicial segon tipus de la custòdia (2007-2012)	48
A4a.-	Custòdia segons demandant (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)	49
A4b.-	Demandant segons la custòdia atorgada (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)	50
A5a.-	Custòdia segons el tipus de sentència (mitjana 2010-2011)	51
A5b.-	Proporció custòdia compartida vs. tipus de sentència (mitjana 2011-2012)	51
A6.-	La pensió compensatòria segons custòdia (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)	53
A7.-	Pensió alimentària segons custòdia (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)	54
A8.-	Edat mitjana de la mare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2008 i 2011-2012)	55
A9.-	Edat mitjana del pare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2008 i 2011-2012)	55
A10.-	La durada del matrimoni segons el tipus de custòdia (2007 i 2012)	57

ÍNDIX DE TAULES

1.-	Modalitat de custòdia atorgada (%). Catalunya i la resta de l'Estat Espanyol (2007-2012)	19
2.-	Tipus de custòdia segons tipus de ruptura segons custòdia (2007-2010)	24
3.-	Custòdia segons la diferència d'edat* entre els cònjuges (% del total), 2007 i 2010	29
4.-	Dissolució de matrimonis segons la custòdia atorgada (%). Catalunya (2007-2011)	33

Annex:

A1.-	Matrimonis i dissolucions matrimonials a Catalunya (1998-2012)	45
A2.-	Nul·litats, separacions i divorcis per CCAA (2001-2012)	47
A3.-	Tipus de ruptura segons custòdia (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)	52
A4.-	Custòdia segons la diferència d'edat* entre els cònjuges (% del total), 2007-2012	56

**LA CUSTÒDIA COMPARTIDA AL SEGLE XXI:
EL CAS DE CATALUNYA EN EL CONTEXT D'ESPANYA. 2007-2012**^{1, 2}

Montse SOLSONA
msolsona@ced.uab.es

Cristina BRULLET
cristina.brullet@uab.cat

Jeroen SPIJKER
jspijker@ced.uab.es

1.- Introducció

A Catalunya, en els darrers quinze anys s'ha avançat en la recerca científica del camp familiar però encara estem lluny d'un coneixement aprofundit dels canvis i transformacions en les vides quotidianes. Ens cal més recerca sobre les unions i les ruptures matrimonials o de fet, les llars i les famílies monoparentals, les famílies reconstruïdes, les famílies homoparentals i les pràctiques parentals abans i després de la ruptura d'unió. I sabem molt poc de l'experiència dels infants en qualsevol d'aquestes situacions familiars.

---

¹ El text, producte del projecte I+D+I *Espacios de vida y usos del tiempo de las familias postdivorcio*, dirigit per Montse Solsona i finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad (CSO2012-39157), fou presentat com a comunicació al *VI Congrés Català / Internacional de Sociologia: "Societats i cultures, més enllà de les fronteres"* (Perpinyà, 25-27 d'abril de 2013), text al que s'hi ha afegit un annex d'actualització de dades estadístiques.

² Montse Solsona i Pairó és doctora en demografia, professora titular de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i investigadora del Centre d'Estudis Demogràfics (CED). Des de fa quinze anys investiga sobre les dinàmiques de les ruptures d'unions de parella.

Cristina Brullet, és doctora en sociologia i pedagoga, professora titular de la UAB i investigadora del Consorci Institut d'Infància i Món Urbà de Barcelona (CIIMU). Des de finals dels anys vuitanta investiga sobre la construcció dels gèneres a l'escola mixta, les transformacions familiars a Catalunya, les pràctiques parentals i les polítiques de suport a les famílies amb infants.

Jeroen Spijker és doctor en Demografia. Des de 2007 ha col·laborat en dos projectes de recerca I+D+i sobre divorci i postdivorci dirigits per Montse Solsona en el CED.

Des de fa un parell de decennis, una part de la nostra recerca ha tingut per finalitat contribuir al coneixement sistemàtic de les dinàmiques de canvi sociodemogràfic i familiar a Catalunya i Espanya. En aquesta ocasió fem una primera aproximació a la problemàtica de la guarda i custòdia compartida dels fills i filles en el post-divorci que a la legislació espanyola va tenir la seva primera formulació jurídica explícita l'any 2005. Aquesta primer text presentat al congrés de Perpinyà d'abril de 2013, té una versió més elaborada, i centrada en l'especificat de Catalunya, ja publicada en el DAG (2014/60/2, pp:1-29). Actualment estem avançant també per la via qualitativa en aquesta línia de recerca.

En aquesta edició del text de Perpinyà s'hi ha afegit un Annex amb els resultats de les microdades del bienni 2011-12, que continuen la sèrie temporal analitzada en aquest text pel període 2007-10.

En aquest article ens hem plantejat els següents objectius:

- (a) Aportar un relat breu però comprensiu del debat actual sobre la custòdia compartida integrant elements sociològics, jurídics i sociodemogràfics.
- (b) Mostrar evidències sobre l'evolució recent a Catalunya de les ruptures d'unió i sobre els acords presos de guarda i custòdia en el cas de fills i filles comuns menors d'edat, a partir de les microdades de les sentències judicials.
- (c) Discutir les dades obtingudes i plantejar noves preguntes de recerca.

L'article s'estructura seguint l'ordre dels objectius citats. En la discussió final presentem noves preguntes per avançar en el coneixement del nostre objecte d'estudi - les pràctiques parentals després de les ruptures d'unió (de fet o matrimonials)- tot indicant que investigar sobre els usos residencials dels fills i filles és clau per conèixer la dinàmica real de la custòdia compartida més enllà dels pactes escrits i de les sentències judicials.

2.- L'estat de la qüestió i el nostre posicionament en el debat ètic i jurídic

2.1.- Aspectes polítics i legals

Al primer decenni del segle XXI les relacions d'intimitat entre sexes i entre generacions a les societats occidentals mostren profundes transformacions. A Espanya, i especialment a Catalunya, els canvis s'han accelerat i intensificat en els darrers trenta anys durant el procés de construcció d'un estat democràtic -que ha suposat un increment notable de la individualització de drets i llibertats- i de desenvolupament econòmic. Catalunya, avui Comunitat Autònoma dins de l'estat espanyol, participa del marc econòmic, polític i legislatiu estatal però té especificitats pròpies que han estat assenyalades en múltiples recerques socials, econòmiques, polítiques i culturals.

Les pràctiques familiars estant canviant. Els canvis s'estenen de manera que va quedant enrere el patró de família moderna de tall patriarcal construït al llarg dels segles XIX i XX. Les mutacions es manifesten en tres grans dimensions del sistema: (a) les legalitats i legitimitats; (b) la divisió sexual del treball de cura familiar i remunerat; i (c) les relacions de poder entre sexes i entre generacions. Al nostre entendre, la problemàtica de la responsabilitat parental i la custòdia dels fills i filles després d'una ruptura de parella es troba en la cruïlla de totes aquestes transformacions: legalitats, usos dels temps de cura familiar o de treball remunerat entre dones i homes, i relacions de poder.

El creixent procés d'individualització de drets i llibertats que caracteritzen les societats occidentals democràtiques avançades ha plantejat el repte de com mantenir i reforçar l'articulació entre individuació i vincle social, entre drets individuals i responsabilitats col·lectives. La figura jurídica de la *custòdia compartida* (definida per primera vegada als EUA els anys setanta del segle passat) es pot considerar com un element nou de regulació de les transicions familiars després d'una ruptura d'unió a la cerca de fer compatibles els drets i llibertats individuals dels cònjuges i les seves responsabilitats parentals davant dels fills menors d'edat.

La dissolució legal del vincle matrimonial a Espanya i Catalunya va ser possible a l'inici de la democràcia política, amb l'anomenada primera Llei de Divorci (L 30/1981) que vint-

i-cinc anys després va ser modificada amb la Llei 15/2005³. Aquesta va incorporar de manera explícita la figura legal de la *custòdia compartida*, al costat de la modalitat de la *custòdia individual*, tot i que la custòdia compartida ja podia regular-se –i com és obvi practicar-se– si hi havia acord entre les parts. També cal tenir present que Catalunya disposa de competències legislatives pròpies en Dret de Família sobre la base de la seva tradició històrica normativa. Pel que fa a la cura dels fills i filles en la post ruptura, l'1 de gener del 2011 ha entrat en vigor la norma que la regula específicament a Catalunya⁴, tal com veurem amb més detall més avall.

2.2.- Evidències sociològiques de la criança parental a Catalunya

Des d'un punt de vista sociològic cal situar les pràctiques de custòdia en el postdivorci en el marc de les tendències actuals de criança, cura i educació de les filles i els fills. La recerca sociològica a Catalunya ens mostra que, en general, *la pràctica de la criança compartida dels fills menors a la vida diària* guanya lentament terreny a la modalitat convencional bàsicament d'exclusiva materna i femenina. Hi ha canvis significatius encara que moderats: entre 3 i 4 de cada 10 llars amb fills o filles menors, el pare i la mare comparteixen la criança a la vida diària encara que no pas de manera simètrica pel que fa als temps de dedicació i el repartiment de les activitats de cura (Brullet 1996, 2009, 2011, 2012; Enquesta Panel 2001-2002 de la Fundació Jaume Bofill; Brullet i Roca 2008; Enquesta de condicions de vida 2006). En general la mare hi dedica més temps i assumeix més càrregues de cura domèstica i educatives malgrat que la seva inserció en el mercat laboral tendeixi a ser equivalent en hores a les del pare (Enquesta d'usos dels temps de 2002 i de 2011; Marí-Klose, Gómez-Granell, Brullet, Escapa 2008; Brullet 2012a). Una

---

³ Llei estatal 30/1981, de 7 de juliol per la qual es modifica la regulació del matrimoni en el Codi Civil i es determina el procediment a seguir en les causes de nul·litat, separació i divorci. Llei estatal 15/2005, de 8 de juliol, per la qual es modifiquen el Codi Civil i la Llei de Enjudiciament Civil en matèria de separació i divorci.

⁴ Llei catalana 25/2010, del 29 de juliol, del Llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família. S'hi explicita el principi de coresponsabilitat parental, plenament associat al de custòdia compartida que en seria la seva expressió pràctica en cas de ruptura conjugal. Malgrat que en aquesta norma no es fa ús explícit dels termes "custòdia compartida", continuarem usant aquesta expressió en el que segueix fins que no fem els aclariments conceptuals oportuns.

enquesta recent sobre una mostra de 2.206 famílies espanyoles (inclosa Catalunya) amb fills fins als 10 anys (Marí-Klose, Vaquera i Argeseanu, 2012) obté alguns resultats significatius pel que ens ocupa: (1) El 69% d'homes enquestats prefereix la criança compartida dels fills. (2) Un 7% practica la criança compartida al 50% amb la mare, (3) En un 23% de les famílies amb fills i filles menors de cinc anys, la mare havia deixat la feina remunerada per ocupar-se'n; el pare va deixar-la en el 4,8% de les famílies. (4) Un 25% dels homes opinava que la mare s'havia d'ocupar dels infants fins que anessin a l'escola.

A la vista d'aquestes dades és de sentit comú pensar que després d'una ruptura d'unió amb fills comuns la *custòdia compartida* es desitgi adoptar de comú acord quan hi ha hagut una *pràctica prèvia de cura compartida a la vida diària* i que cal tenir en compte que hi ha una gran variabilitat de situacions. I és raonable pensar que no es passarà fàcilment a assumir aquestes responsabilitats quan mai abans s'han volgut o s'han pogut tenir. Sobre la mateixa base de coneixement sociològic, també considerem absurd que per a poder parlar de criança compartida en un sentit jurídic s'hagi d'esperar a una "simetria total" entre ambdós progenitors, és a dir esperar que es generalitzi un repartiment al 50% en totes les activitats i temps dedicats als fills i filles. En general, el patró de les relacions de gènere en l'àmbit familiar i social continua mostrant estructures de desigualtat, en diferent grau segons classe i grup social, contra les quals cal continuar lluitant. Ara bé, des del nostre punt de vista, les dades ens diuen que a la societat catalana està emergint un model de criança compartida que –malgrat les desigualtats estructurals i les relacions de poder desiguals- exemplifica les transformacions en curs de les identitats de gènere i de les relacions de poder en l'àmbit familiar.

Cal fer una aproximació realista a les situacions de vida de les famílies joves a Catalunya, diferenciant la representació ideal d'una coresponsabilitat al 50% en el dia a dia, de les pràctiques possibles. En un sentit realista la custòdia compartida portada a bon terme solament és possible avui en la mesura que les dues parts *la volen i la poden organitzar a la vida diària*. En aquest punt cal apuntar –encara que no ens hi podem aturar- que més enllà de les desigualtats socioeconòmiques i socioculturals i en les relacions de poder entre dones i homes, la vida diària de les famílies catalanes també està condicionada pels horaris extensos i la poca flexibilitat en l'organització dels temps laborals i per una despesa pública a la cua dels països de la UE en el suport a les famílies amb fills (Brullet 2012), ja

abans de la crisi econòmica actual. És a dir, els factors de tipus estructural no faciliten el repartiment al 50% de la criança dels fills i filles ni abans ni després d'una ruptura de parella (Brullet 2012b).

Per tant, és de sentit comú pensar que després d'una ruptura conjugal la *custòdia compartida* no serà viable si un dels dos progenitors no la vol. Si en cas de desacord entre mare i pare s'imposa a criteri del jutge és molt probable que aquesta decisió sigui una font constant de conflicte entre la ex-parella i una font directe de malestar pels fills/es. Mai, al nostre entendre, s'hauria de sentenciar a favor d'una custòdia compartida si una de les parts no la vol. Amb més raó, encara, quan hi ha hagut maltracte continuat, abús sexual i/o violència, ja sigui cap a l'altre de la parella i/o cap els fills/es, sovint per causa de violència masclista. En aquests casos, la norma espanyola i catalana explicita que cal excloure la possibilitat de custòdia compartida però cal una sentència penal prèvia o indicis clars de la violència exercida.

Sabem, per la literatura jurídica consultada, que dilucidar aquestes qüestions no sempre és fàcil, ni tan sols quan hi ha una ruptura d'unió de mutu acord perquè en una situació de conflicte agut hi ha en joc molts elements emocionals difícils d'objectivar a més d'altres d'ordre econòmic, patrimonial i residencial.

2.3.- La funció expressiva del dret i el debat sobre l'excepcionalitat i/o preferència de la custòdia compartida versus la custòdia individual

Tanmateix, tornant a les situacions d'ordre general, el sentit comú i el coneixement sociològic actual sobre les pràctiques de criança a Catalunya ens diuen que no és gens oportú que l'exercici de la pràctica jurídica consideri la *custòdia compartida* com a modalitat de custòdia "preferent" quan la *criança compartida* és només una realitat emergent, amb una gran variabilitat de la intensitat del compromís en la criança de cada progenitor. També cal dir que des d'un punt de vista del coneixement sociològic aquesta realitat emergent és molt significativa (que no majoritària) perquè marca futurs possibles: no és desitjable que cada vegada més les mares i els pares puguin compartir la cura, la criança i l'educació de filles i fills?

En aquest punt, cal fer esment del que s'ha anomenat la “funció expressiva del dret” (Sunstein 1996; Alascio 2011) Fins a on el dret pot i ha de reflectir i/o empènyer les noves tendències i pràctiques socials? Fins a quin punt pot i/o ha de promoure el canvi social? I, pel que ens ocupa en particular ¿fins a quin punt un jutge o una jutgessa pot imposar una guarda i custòdia compartida inicialment no desitjada per ambdós progenitors amb la finalitat o justificació de que cal empènyer la *coresponsabilitat parental*?

En relació a aquest dilema: què està succeint en l'aplicació de la llei en casos de divorci conflictiu? Segons la llei estatal de 2005, el jutge, en cas de no acord entre les parts solament pot sentenciar a favor de la custòdia compartida en situacions excepcionals sempre que sigui en interès superior del menor. A posteriori, algunes lleis autonòmiques⁵ - amb capacitat legislativa sobre les conseqüències del divorci, com també és el cas de Catalunya- han establert de manera expressa la custòdia compartida com a modalitat “preferent” en qualsevol cas, passant a considerar la custòdia individual com a “excepcional”. La puntualització és molt important perquè considerar la custòdia compartida com a “preferent” aboca a la pràctica judicial a donar per suposat que a la majoria de les parelles en situació de ruptura “els és fàcil, si volen”, practicar la criança compartida a la vida diària, contradient així les evidències de la recerca sociològica i psicosocial sobre les pràctiques parentals de criança. Des del nostre punt de vista, és molt més oportú mantenir el criteri d'excepcionalitat de la custòdia compartida quan hi ha manca d'acord entre les parts, que no pas considerar-la com a modalitat “preferent” per a tothom.

2.4.- Orientacions del Tribunal Suprem i la necessitat de recerca científica

Així és, en síntesi, com s'ha anat gestant un debat molt eixut i agra entre col·lectius, entitats i associacions de dones, d'homes, o mixtes, que es confronten entre si per defensar

---

⁵ Aragó: Ley 2/2010, de 26 de mayo, de igualdad en las relaciones familiares ante la ruptura de la convivencia de los padres. València: Llei 5/2011, de relacions familiars dels fills i filles amb progenitors que no conviuen. Navarra Ley Foral 3/2011, de 17 de març, sobre custòdia dels fills en cas de ruptura de la convivència dels pares.

una o altra modalitat de criança –compartida o individual- o un o altre criteri associat – excepcional o preferent- en cas de litigi i manca d’acord entre les parts⁶.

Tanmateix, tal com analitza amb detall i conclou Alascio⁷ (2011), el Tribunal Suprem de l’estat espanyol, després de revisar diferents sentències d’instàncies inferiors, ha tendit a defensar que el jutge o la jutgessa *sempre ha d’especificar de manera clara i raonada els motius de la decisió presa, ja sigui a favor de la custòdia individual ja sigui a favor de la custòdia compartida, perquè cada realitat familiar és diferent*. Conducta que essent molt raonable no s’ha complert adequadament en algunes sentències que han derivat a conflictes molt greus entre la ex-parella en perjudici dels fills i filles. La qual cosa ens sembla que és la línia realista que millor s’ajusta a les realitats quotidianes complexes i diverses de les famílies actuals.

En el camp jurídic, després de set anys d’experiència acumulada en l’aplicació de la norma algunes veus consideren arribat el moment de revisar la llei estatal de 2005 per tal d’evitar interpretacions i sentències que van en contra del sentit més comú i en contra, finalment, del interès superior dels menors. Algunes veus també reclamen un major coneixement sociològic, sociodemogràfic i psicopedagògic de la pràctica de la custòdia compartida en el dia a dia de les famílies perquè el millor coneixement científic facilitarà una millor lectura, orientació i interpretació dels conflictes actuals.

En un futur desitjable, el nostre punt de vista personal és que seria bo estendre les bones pràctiques de la custòdia compartida a la societat del segle XXI, en la mesura que es vagin compartint de manera *més equitativa i quotidiana* les responsabilitats de criança entre els progenitors. Apostem per avançar en l’equitat entre dones i homes equilibrant les seves

---

⁶ Són especialment conegudes algunes associacions a favor del drets del pare que defensen a ultrança la custòdia compartida (preferent) i que sovint actuen de manera agressiva cap a les seves ex-dones. Vegeu dues autores que, en canvi, han exposat bons arguments a una i altre posició del debat: Barea (2012), psicòloga i terapeuta feminista defensa l’excepcionalitat de la custòdia compartida en un text on revisa la recerca entorn de l’experiència canadenca i nord-americana. Maria Sanahuja, magistrada de l’audiència provincial de Barcelona (2010), també feminista, defensa la custòdia compartida com a preferent.

⁷ Alascio conclou: “El cas demostra que, en ocasions, l’interès del menor es pot protegir igualment amb ambdues mesures, doncs queda constatat que, quan la custòdia havia estat atorgada a la mare, l’ampli i flexible règim de visites permetia que el menor tingués una correcta relació amb el pare. Això ho posa de manifest l’informe del gabinet psicosocial que [...] en el qual es diu que no hi ha circumstàncies que aconsellin el canvi de règim individual, però tampoc n’hi ha que desaconsellin una custòdia compartida. Podria dir-se, per tant, que tan beneficiosa era una mesura com l’altre” (Alascio 2011:14).

relacions de poder i autoritat en tots els àmbits de la vida humana, tant en l'àmbit privat com en el públic, tant a escala individual com a escala institucional, econòmica i política. Cal, en aquest camí, crear les condicions materials de vida que permetin la transformació de les identitats de gènere en un sentit vertaderament democràtic i respectuós amb les llibertats i responsabilitats de dones i homes, d'infants i persones en situació de dependència.

3.- Conceptes i evidències jurídiques en relació a la custòdia compartida

El concepte de custòdia conjunta o compartida neix a EEUU (*joint custody*), a finals de la dècada dels anys setanta del segle passat com a solució quan ambdós progenitors sol·licitaven la custòdia i reunien condicions parentals relativament similars. A Europa es comença a estendre a finals dels anys noranta, primer a Suècia i Noruega, i després a Dinamarca, Holanda i Alemanya i França (Gimeno i Ortí 2008). A Espanya i Catalunya, com ja hem avançat, la figura legal en el codi civil no arriba fins l'any 2005.

La figura jurídica de la **custòdia compartida** permet diferenciar entre la *ruptura de la parella conjugal* i la *ruptura de la parella parental*, tal com va assenyalar Théry en el seu esplèndid informe *Couple, Filiation et parenté aujourd'hui* (1998) sobre les transformacions familiars i el dret de família a França. La custòdia compartida, quan s'escau, permet considerar que encara que mare i pare ja no viuen junts, cap dels dos "s'ha separat" del fill o filla menor d'edat. També hem avançat que és una figura legal que dóna resposta a una tendència social emergent als països europeus (el pare disposat a tenir cura dels fills a la vida diària) no pas majoritària. En aquest sentit, Théry deixa ben clar que l'interès major de l'infant no sempre es resol amb la custòdia compartida; a vegades, es pot assegurar millor amb una custòdia individual. També assenyala que a França la custòdia compartida i la residència alternada és més freqüent entre les classes mitjanes i professionals que no pas entre les classes populars, perquè els recursos econòmics condicionen la possibilitat de residència alternada dels infants en dues llars, tal com demana generalment la figura de la custòdia compartida. En tot cas, vegem ara el curt trajecte de la custòdia compartida a Catalunya i Espanya des del punt de vista legal.

3.1.- La custòdia compartida a les lleis estatals del Divorci (31/1981, 15/2005)

L'aprovació de la primera llei de divorci (1981) a l'Espanya postfranquista (hi hagué llei de divorci durant la II República entre 1931-1939) va significar una primera ruptura amb la idea de l'amor per a tota la vida. El següent pas (nova llei del divorci de 2005) ha suposat l'acceptació que la ruptura d'una parella conjugal pot realitzar-se sense necessitat d'una causa o "culpable". I el tercer pas ha estat entendre que hi pot haver ruptura de la parella conjugal però mantenir, en relació als fills comuns, la *parella parental*.

En efecte, el tercer pas s'ha donat el 2005 amb l'aprovació de dues noves lleis que van modificar de manera substancial el sistema matrimonial al conjunt de l'estat espanyol. La Llei 13/2005, de 1 de juliol, va estendre el dret de matrimoni a les parelles homosexuals totalment equiparat al de les parelles heterosexuales. Dies després, la Llei 15/2005, de 8 de juliol, va modificar el Codi Civil i la Llei d' Enjudiciament Civil en matèria de separació i divorci, va eliminar el requisit de separació judicial prèvia a la sol·licitud de divorci i va modificar les conseqüències de la ruptura matrimonial introduint de manera explícita la figura de la *guàrdia i custòdia compartida*. Les relacions personals i econòmiques entre les parts i respecte dels fills, es decideixen en un *conveni regulador*. Els progenitors proposen la custòdia compartida però és el jutge qui pondera la seva procedència amb les cauteles que estimi convenient, demanant Informe al Ministeri Fiscal, escoltant quan s'escau al menor, i valorant tant les al·legacions de les parts com la relació dels pares entre sí i amb els seus fills. A més, pot, de manera excepcional, determinar la custòdia compartida contra la voluntat d'un dels progenitors, sempre sota determinades condicions. Aquests serien els trets generals de la custòdia compartida a la llei estatal. Vegem, però, amb més detall, les regulacions de la cura dels fills i filles després d'una ruptura d'unió matrimonial, a Catalunya.

3.2.- El Codi Civil Català: El Llibre II relatiu a la Persona i la Família

Catalunya disposa d'un Codi Civil propi⁸ que respon a la tradició històrica legislativa i específica del seu territori. L'1 de gener de 2011 va entrar en vigor el Llibre II del Codi Civil Català sobre la Persona i la Família⁹ que, entre d'altres aspectes, regula les conseqüències de la ruptura matrimonial pels menors d'edat. No introdueix de manera explícita (terminològica) la figura de la custòdia compartida, però la incorpora amb d'altres paraules. Algunes veus, estan considerant que la norma catalana també tendeix, encara que tampoc de manera explícita, a considerar el criteri preferent del jutge a favor de la custòdia compartida, tal com ja s'ha fet a València i Aragó.

Cal esclarir d'entrada algunes qüestions terminològiques. A Espanya, el Codi Civil manté la figura i els termes de *pàtria potestat* que és conjunta entre pare i mare des dels inicis de la democràcia, a la Llei estatal 11/1981, de 13 de maig (dos mesos abans de l'aprovació de La llei de divorci 31/1981, de 7 de juliol). El reconeixement a la mare de drets que històricament havien estat assignats només al pare, va fer possible l'exercici conjunt de la *pàtria potestat* després del divorci (Lathrop 2012). A la nova llei estatal 15/2005 es manté la mateixa figura i els mateixos termes. La *pàtria potestat* s'entén com la responsabilitat parental compartida que solament es perd en cas de privació judicial expressa de la mateixa, ja sigui a un o a ambdós progenitors.

En canvi, en el Llibre II del Codi Civil de Catalunya sobre la Persona i la Família no es fa ús de l'expressió *pàtria potestat* si no la de *responsabilitat parental* (i també per *potestat parental*). També la *responsabilitat parental* legal és sempre compartida (coparentalitat i coresponsabilitat), tant en les unions com en les ruptures, siguin matrimonials o de fet (excepte si hi ha privació judicial). Així mateix, no apareix en tot el text legal els termes de *custòdia compartida*, en una clara intenció d'evitació. Sempre es parla de *guarda* i de les condicions dels pactes i sentències en qualsevol procés de ruptura d'unió en què cal decidir

---

⁸ Llei 29/2002, de 30 de desembre. Primera llei del Codi civil de Catalunya. Els llibres que componen aquest Codi, són sis. El primer s'ocupa de les disposicions generals; el segon, de la persona i la família; el tercer, de la persona jurídica; el quart, de les successions; el cinquè, dels drets reals, i el sisè, de les obligacions i els contractes.

⁹ Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família. Es divideix en quatre títols: el títol I regula la persona física; el títol II, les institucions de protecció de la persona; el títol III, la família, i el títol IV, les altres relacions de convivència. parental, les unions estables de parella i les famílies reconstituïdes) i les relacions convivencials d'ajuda mútua (títol 4rt).

sobre la cura dels fills menors d'edat. En poques ocasions es parla de la guarda individual. Tendeix, per tant, a considerar que els pactes de mutu acord entre les parts (incloent la opinió dels menors quan s'escau) i les sentències judicials han de estar d'acord amb les situacions i condicions de vida afectiva i material de cadascun de la parella en ruptura dels fills i filles comuns.

3.3.- L'exercici de la guarda dels fills i filles després de la ruptura: el Pla de parentalitat a Catalunya

En l'art. 233-10 sobre l'exercici de la guarda, es diu literalment: "1) La guarda s'ha d'exercir de la manera convinguda pels cònjuges en el pla de parentalitat. 2) L'autoritat judicial, si no hi ha acord o si aquest no s'ha aprovat, ha de determinar la manera d'exercir la guarda, atenint-se al caràcter conjunt de les responsabilitats parentals, d'acord amb l'art 233-8.1. Tanmateix, l'autoritat judicial pot disposar que la guarda s'exerceixi de manera individual si convé més a l'interès del fill. 3) La manera d'exercir la guarda no altera el contingut de l'obligació d'aliments envers els fills comuns, si bé cal ponderar el temps de permanència dels menors amb cadascun dels progenitors i les despeses que cadascun d'ells hagi assumit pagar directament. 4) L'autoritat judicial, excepcionalment, pot encomanar la guarda als avis, a altres parents a persones pròximes o, si no hi...[etc.]"

En el que segueix, ens atenem al que diu el preàmbul de la llei pel que fa a la cura dels fills i filles en cas de ruptura conjugal:

La primera novetat és que tota proposta dels progenitors s'ha d'incorporar al procés judicial en forma de ***Pla de parentalitat***, que és un instrument per a concretar la manera com ambdós pensen exercir les ***responsabilitats parentals***, on es detallen els compromisos que assumeixen respecte a la guarda, la cura i l'educació dels fills. Sense imposar una modalitat concreta d'organització, encoratja els progenitors, tant si el procés és de mutu acord com si és contenciós, a organitzar per si mateixos i responsablement la cura dels fills de manera que han d'anticipar els criteris de resolució dels problemes més importants que els afectin. Es facilita la col·laboració entre els advocats de cadascuna de les parts i amb psicòlegs, psiquiatres, educadors i treballadors socials independents, perquè facin una intervenció

focalitzada en els aspectes relacionats amb la ruptura abans de presentar la demanda. Es vol afavorir així la concreció dels acords, la transparència per a ambdues parts i el compliment dels compromisos assolits.

La segona novetat és que s'abandona el principi general segons el qual el trencament de la convivència entre els progenitors significa automàticament que els fills s'han d'apartar d'un per a encomanar-los individualment a l'altre. Per contra, s'introdueix com a norma que la nul·litat, el divorci o la separació no alteren les responsabilitats dels progenitors envers els fills. En conseqüència, aquestes responsabilitats mantenen, després de la ruptura, el caràcter compartit i correspon a l'autoritat judicial determinar, si no hi ha acord sobre el pla de parentalitat o si aquest no s'ha aprovat, com s'han d'exercir les responsabilitats parentals i, en particular, la guarda del menor, atenint-se al caràcter conjunt d'aquestes i a l'interès superior del menor. I es proporciona una sèrie de criteris que s'han de ponderar conjuntament per a determinar el règim i la manera d'exercir la guarda.

El missatge, segons s'afirma al preàmbul de la llei, és el d'afavorir les fórmules de **coparentalitat** i la pràctica de la mediació, [...] però no s'oblida que les relacions familiars en la nostra societat mantenen encara un alt grau de masclisme. També s'ha tingut en compte que el paper de la mare és qualitativament més necessari per als menors que el del pare quan les dinàmiques familiars han estat construïdes sobre models tradicionals, tant en la idiosincràsia de Catalunya com en la realitat d'altres cultures que s'han incorporat a la societat catalana. Per aquest motiu, es destaquen com a criteris per a determinar la guarda individual la vinculació especial dels fills amb un dels progenitors i la dedicació als fills que la mare o el pare hagin tingut abans de la ruptura.

De manera més específica, en la línia de la Llei catalana 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, s'exclou de tota participació en la guarda el progenitor contra el qual hi hagi sentència ferma o mentre hi hagi indicis fonamentats de violència familiar o masclista i s'estableix explícitament la supervisió de les relacions personals en situacions de risc.

Finalment, es reconeix el caràcter privilegiat de les relacions dels menors amb l'entorn més proper, particularment amb els avis, àvies, germans i germanes, i s'estableix un

procediment que fixa la manera en què, en cas de crisi matrimonial, es pot fer efectiu el dret de les i els menors a mantenir aquestes relacions personals.

Val a dir que les legislacions anglosaxones tampoc estableixen el concepte de pàtria potestat (Gimeno i Ortí 2008). En canvi, diferencien entre custòdia compartida física (*Joint Physical Custody*), i custòdia compartida legal (*Joint Legal Custody*), essent el significat d'aquesta darrera accepció pròxima a la de coresponsabilitat parental a Catalunya. A USA també es troba el concepte de *Shared Custody* per significar una cooperació al 50% entre els progenitors (Barea, 2012).

3.4.- L'atribució de l'ús l'habitatge familiar i el repartiment de les despeses dels fills i filles

El Codi Civil espanyol regula que en el cas de la guarda i custòdia individual, s'atribueix al progenitor custodi **l'habitatge familiar** (art.96 CCivil espanyol), i el dret del menor a la percepció d'una **pensió alimentària** del progenitor no custodi (art.93 CCivil espanyol) En el cas de la custòdia compartida s'atendrà de manera preferent a allò que els cònjuges en via de ruptura estableixin en el **conveni regulador**. Però aquest és un precepte, segons Alascio (2011:5), que no deixa clar com procedir en cas de desacord, la qual cosa permet que es barregin qüestions patrimonials amb relacions personals.

En canvi, en el llibre II del Codi Civil de Catalunya s'hi expressa clarament (art.233-20) que l'atribució de l'habitatge es farà sempre al progenitor més necessitat –a més d'altres criteris raonables-. A més, quan hi ha atribució d'habitatge es contempla com a temporal (Alascio 2011:21-22). En efecte, en el preàmbul de la llei catalana s'exposa que cal valorar les circumstàncies de cada cas concret. Per això, es preveu que es pugui excloure l'atribució de l'ús de l'habitatge familiar si qui en seria beneficiari té mitjans suficients per a cobrir les seves necessitats i les dels fills, o bé si el qui l'ha de cedir pot assumir i garantir suficientment el pagament dels aliments als fills i la prestació que pugui correspondre al cònjuge en una quantia que permeti cobrir les necessitats d'habitatge d'aquest. Inversament, si malgrat correspondre a un cònjuge l'ús de l'habitatge per raó de la guarda dels fills és previsible que la necessitat d'aquest es perllongui després d'arribar els fills a la majoria

d'edat, l'atribució de l'ús de l'habitatge familiar es pot fer inicialment per aquest concepte. En tot cas, l'atribució per raó de la necessitat és sempre temporal, sens perjudici que es puguin instar les pròrrogues que escaiguin.

Pel que fa a les despeses dels fills i filles, la regulació actual en el cas de custòdia compartida és que cada progenitor aboni les despeses ordinàries generades en el seu període de custòdia i que les despeses extraordinàries s'assumeixin per meitats. L'inconvenient és que un dels progenitors esperi que sigui l'altre el qui faci la despesa ordinària en roba o en material escolar. Alascio comenta que pel que fa a les despeses extraordinàries segurament convindria distribuir-les segons sigui la capacitat econòmica de cada progenitor, i fins i tot, potser també hauria de ser així en el cas de les despeses ordinàries (Alascio 2011: 21). Aquesta és la línia que segueix la nova llei catalana.

4.- La custòdia compartida atorgada en les sentències de divorci, separacions i nul·litats a Catalunya, a partir de la reforma de 2005

Per analitzar l'evolució i les característiques de la custòdia compartida a Catalunya, a partir de les sentències només tenim informació de les ruptures legals de les unions. Per tant, queden fora del nostre objecte d'estudi els matrimonis amb fills que es trenquen però que no segueixen un procés judicial, i totes les ruptures de parelles de fet amb fills que, encara que passin pels jutjats de família, no formen part de les estadístiques que confegeix l'INE; i que de moment només es poden captar a partir d'enquestes específiques amb informació sobre les històries de les unions. El Consell General del Poder Judicial registra solament el nombre total de processos legals de ruptures de parelles de fet.

Les dades de les sentències sobre custòdia compartida fan referència a les ruptures amb fills menors de 18 anys, sense distingir l'edat dels fills/es, perquè els butlletins estadístics no registren aquesta dada, i perquè quan hi ha fills majors, encara que siguin econòmicament dependents, no es dicta sentència respecte a la custòdia.

Per tant, tal com hem avançat a l'inici, la fotografia estadística que oferim aquí de les sentències haurà de ser completada amb altres recerques fetes a partir d'altres fonts que recullin les ruptures de les unions amb fills en tot el seu univers més ampli.

4.1.- Catalunya: del mutu acord a la custòdia compartida?

Catalunya, des que disposem d'informació al respecte (a partir de 1996¹⁰) s'ha caracteritzat, en el context de l'estat espanyol, per una major presència de sentències consensuades que en la resta d'Espanya, raó per la qual podem esperar un pes més gran de custòdies compartides. Per bé que un dels punts cabdals per a donar-la, al nostre entendre, és que ja abans de la ruptura de la unió la cura dels infants fos compartida entre el pare i la mare encara que no ho fos de manera simètrica, tal com hem vingut justificant en les pàgines anteriors. Aquest és un principi que des dels anys 1970 es té en compte en la majoria dels tribunals dels països capdavaners en la custòdia compartida (Canada, Estats Units d'Amèrica) i també, més recentment, a casa nostra. En el Codi Català, en el seu art. 233-11-1, que ofereix els criteris per a l'atribució de la guarda del fills/es menors, en l'apartat d) queda recollit aquest condicionant de la següent manera: "El temps que cada un dels progenitors havia dedicat a l'atenció dels fills abans de la ruptura i les tasques que efectivament exercia per procurar-los-hi benestar".

4.2.- Evolució dels divorcis i les separacions a Catalunya (1981-2012)

A Catalunya des de l'aprovació de la llei de divorci de 1981, es va produir un fort augment en les ruptures matrimonials per dues vies: separacions i divorcis. Fins a la Reforma de la Llei de 2005 la proporció dels matrimonis dissolts que van acabar en un divorci va ser del 40%. Quan amb aquesta Llei la separació va deixar de ser un tràmit obligatori es va detectar un simultani augment en els divorcis i un descens en les separacions. No obstant

---

¹⁰A 1996 s'implementa el butlletí estadístic en els jutjats, perquè abans només teníem les dades agregades publicades en la Memòria Anual del Consell General del Poder Judicial pel conjunt de l'Espanya.

això, des de 2009 el nombre de divorcis s'ha estabilitzat, i les separacions segueixen en declivi. (Annex: Taula 1 per a Catalunya).

Divorcis i matrimonis

Per poder posar aquestes tendències en perspectiva amb la resta de l'estat en el Gràfic 1 es mostra la ràtio de les separacions i divorcis per 100 matrimonis. Tal com es pot observar la ràtio de les separacions i divorcis per 100 matrimonis a Catalunya des de 1998 sempre ha estat superior que a la resta de l'estat, però a partir de la reforma de la Llei de 2005 la diferència ha disminuït gradualment, malgrat que es manté la tendència convergent a les separacions. El 2011 van haver-hi 72 divorcis per 100 matrimonis a Catalunya enfront de 62 a la resta de l'estat, però solament 4 separacions en ambdós territoris. Tot i que el numerador (separacions i divorcis) s'ha mantingut bastant constant des de la legalització del divorci fins a 2008 –moment a partir del qual hi ha una sotragada a la baixa prou notable–, des de 2004 el nombre anual de parelles que contreuen matrimoni ha baixat substancialment: a Catalunya de 33.460 a 26.509 el 2012, i un descens relatiu similar a la resta de l'estat (INE 2013). (vegeu Annex: Taula 1 per a Catalunya)

Malgrat que Catalunya segueix tenint més dissolucions matrimonials per matrimonis que la mitjana d'Espanya, el pes dels seus divorcis en el total de l'estat ha disminuït en quasi dos punts percentuals (vegeu Annex Taula 2); la qual cosa ha de ser interpretada com una tendència creixent dels divorcis en altres comunitats autònomes de l'estat on el nombre de divorcis a principis de període era molt petit (per exemple, Castilla La Manxa). (vegeu Annex: Taula 2 per Comunitats Autònomes). Val a dir però, que la sotragada que hem vist per Catalunya i Espanya, és visible per a totes les comunitats: en totes elles sense excepció, els divorcis i separacions sumades, a 2011, són inferiors que les que es van produir a 2006. D'aquí que podem suposar que la crisi econòmica ha fet disminuir el nombre de parelles biactives, convertint en indivorciables algunes parelles no felices; d'altres es divorcien fent arranjaments de pensions i custòdies que plantegen dubtes d'interpretació i, ens interpel·len en l'activitat investigadora.

Ruptures matrimonials amb fills

A Catalunya les ruptures de parelles amb només fills menors van ser un 48,8% (9.660) del total, o bé fills menors i fills majors dependents (4,7%), mentre un grup reduït (3,1%) tenien només fills majors econòmicament dependents. Al conjunt d'Espanya el 2012, les proporcions similars: el 48,1%, només fills menors d'edat, el 5,2% fills menors d'edat i majors dependents; i el 4,3% només fills majors d'edat econòmicament dependents (INE 2013). Del total de ruptures a Catalunya l'any 2012, un 43,4% no tenien fills, un percentatge un xic més alt que al conjunt d'Espanya, on el pes del divorcis sense fills és del 42,3% (INE 2013).

4.3.- Evolució de la custòdia compartida (2007-2012)

Per poder analitzar amb més detall les característiques de les sentències en relació amb la custòdia dels fills utilitzem les microdades pel període 2007-2010 (i les dades publicades a la web de l'INE pel 2011 i 2012). Les adquirim de l'INE però provenen dels *Butlletins Estadístics de sentències de separació, divorci i nul·litat*, emplenats en els jutjats, que abasten aproximadament el 70% de les sentències. Per tal que les xifres quadrin amb el total de les sentències que es van dictar s'ha aplicat un factor de ponderació (proporcionat per l'INE)¹¹.

Tal com s'esperava, perquè així ho reflecteixen l'evolució de les llars monoparentals de mares, i per la pràctica habitual abans de la reforma de 2005, a Catalunya i la resta de l'Estat, la gran majoria de les custòdies s'atorguen a la mare. Tanmateix la proporció de custòdies exclusivament maternes és més alta a la resta de l'estat que a Catalunya, diferència que va en augment des de 2007, pel pes major i creixent de la guarda compartida a Catalunya fins a 2012: la compartida passa de 11,7% al 26,4%.

---

¹¹ Vegeu apartat metodològic en l'article Solsona, Montse; Brullet Cristina; Spijker, Jeroen (2014). "Coparentalitat i custòdia compartida a Catalunya". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 60 (2), pp. 1-29.

No hi ha diferències entre Catalunya i la resta de l'Estat pel que fa al pes de la guarda individual atribuïda solament al pare o la concedida a altres persones, que en tot cas és molt minoritària. Cal remarcar, tanmateix, que en entre el 2011 i el 2012 la custòdia exclusiva del pare es doble en ambdós casos.

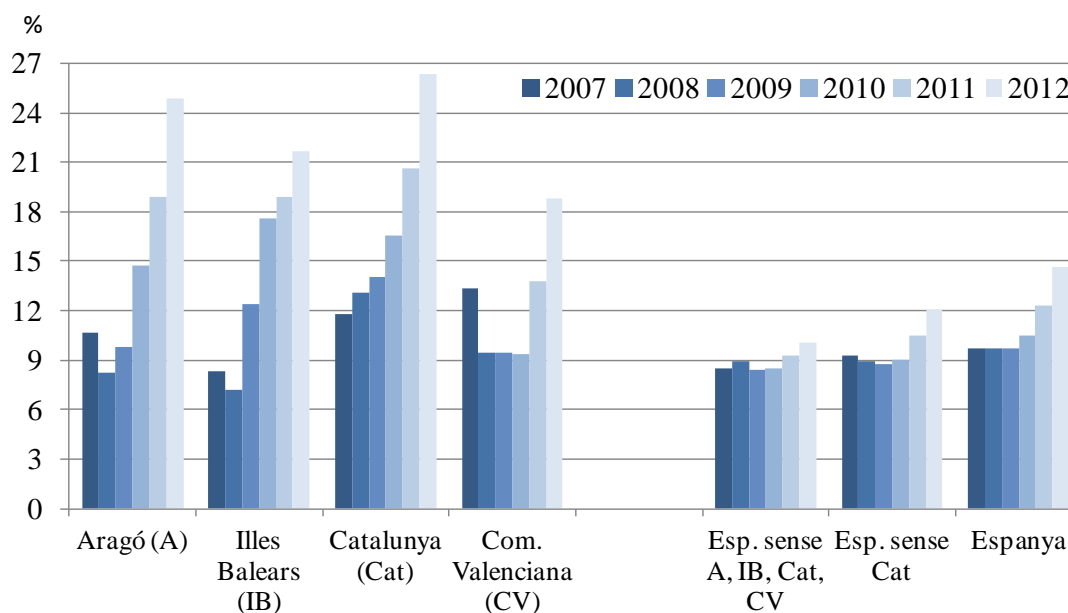
Taula 1.- Modalitat de custòdia atorgada (%).Catalunya i la resta de l'Estat Espanyol (2007-2012)

Custòdia	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Catalunya</i>						
Mare	83,2	82,2	79,6	77,7	73,2	61,8
Pare	5,0	4,4	5,9	5,0	5,3	10,9
Ambdós	11,7	13,1	14,0	16,5	20,6	26,4
Altres	0,1	0,3	0,5	0,7	0,9	0,9
<i>Espanya sense Catalunya</i>						
Mare	86,0	86,8	85,0	84,5	83,5	78,0
Pare	4,7	4,0	5,5	5,8	5,3	9,5
Ambdós	9,3	8,9	8,7	9,0	10,5	12,0
Altres	0,1	0,3	0,7	0,6	0,7	0,5

Font: www.ine.es. Elaboració pròpia.

Per Comunitats Autònomes, la custòdia compartida no només és més freqüent a Catalunya, sinó també a Balears, València, Aragó, Astúries i al País Basc. Una part d'aquestes diferències es pot explicar per les iniciatives legislatives autonòmiques promogudes en algunes d'aquestes comunitats (Aragó, i València) per afavorir la guarda conjunta encara que amb matisos i finalitats no sempre coincidents. De fet, sense comptar amb aquestes CCAA a la resta d'Espanya la custòdia compartida s'ha mantingut estable fins el 2010 (Gràfic 1).

Gràfic 1.- Custòdia compartida atorgada a diferents territoris d'Espanya (2007-2012)

Font: www.ine.es. Elaboració pròpia.

Resultats microdades 2007-2010 per Catalunya

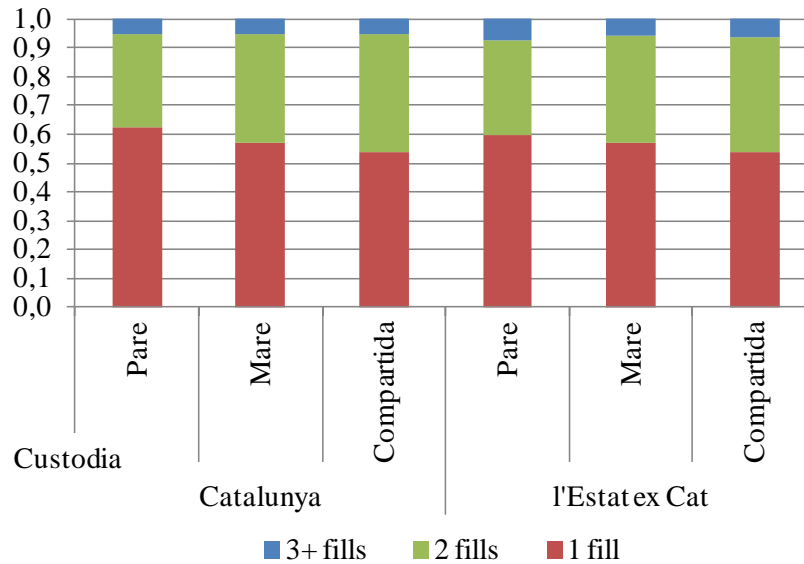
En aquest apartat presentem el resultat del'anàlisi de les de les microdades de sentències de Separacions, divorcis i nul·litats de l'INE sobre les característiques de la custòdia compartida atorgada en les sentències en un període de cinc anys (2007-10). A l'Annex d'aquest article aportem nous resultats de les microdades pels anys 2011-12, obtingudes després de la presentació d'aquesta comunicació a Perpinyà (abril de 2013).

Nombre de fills

Els més afectats pel procés de divorci són els fills i filles. Les sentències solament determinen la custòdia dels fills menors d'edat. En el període 2007-10 el 53,5% de les sentències de guarda compartida eren casos amb un sol fill menor, en el 41,4% n'hi havia dos i en el 5,0% tres o més (Gràfic 2). En la custòdia compartida hi ha una major freqüència de ex parelles amb dos fills. És de destacar que quan la custòdia dels fills

s'atorga al pare és més probable que es tracti d'un fill únic. Entre Catalunya i la resta de l'Estat no hi ha diferències destacables en aquest sentit.

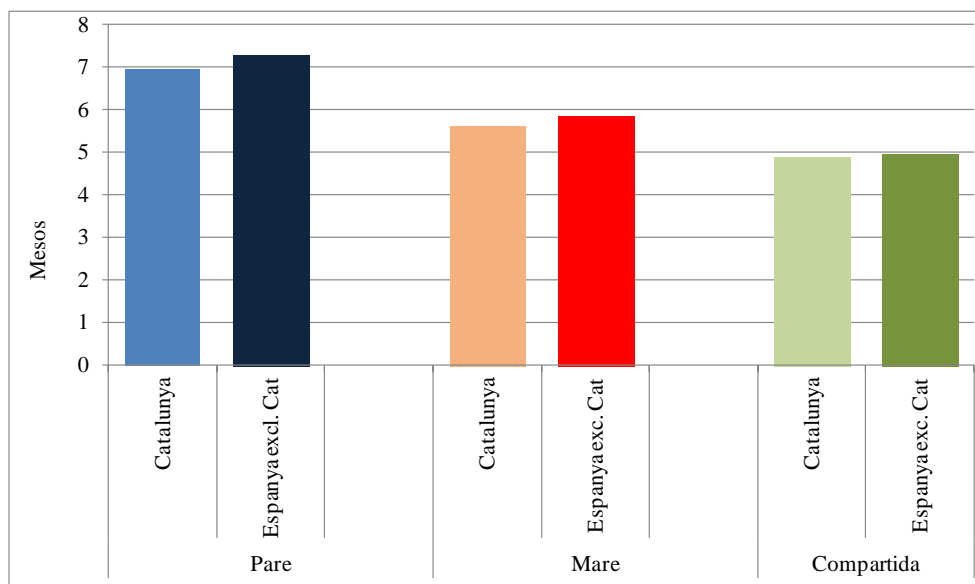
Gràfic 2.-Tipus de custòdia segons el número de fills menors (2007-2010)

Durada del procés

La durada del procés judicial fins a la sentència també és un factor associat a qui s'adjudica la custòdia. En general, en les ruptures més conflictives el procés sol ser més llarg i, en el cas d'atorgar la custòdia al pare el procés és més llarg (mitjana de 7 mesos). En canvi, la custòdia compartida sol durar 5 mesos. A Catalunya la durada del procés fins a la sentència és com a mitjana un mes més curt que en la resta de l'estat, d'acord amb la tendència a una major a més consens en les sentències (Gràfic 3).

Gràfic 3.- Duració del procés judicial segon tipus de la custòdia (2007-2010)

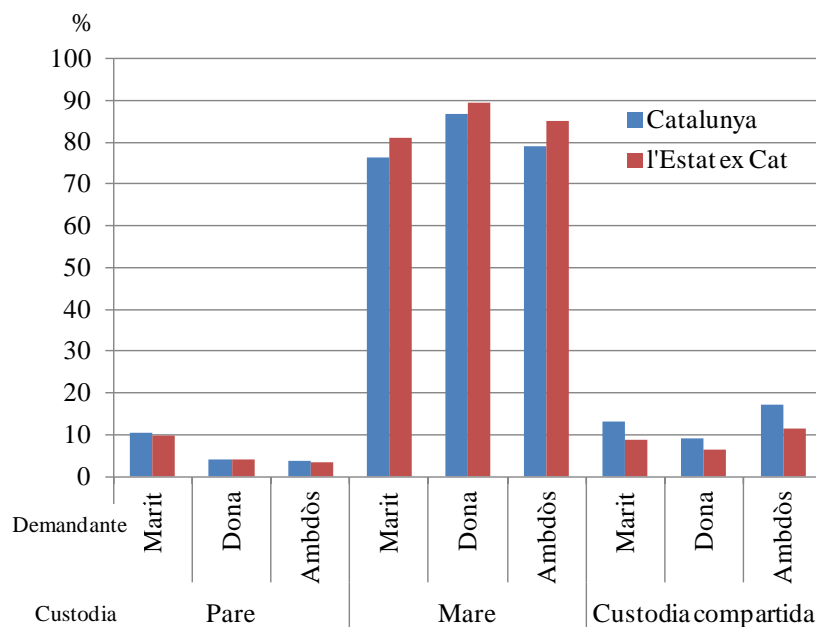
Qui posa la demanda: Per mutu acord o unilateral?

A Catalunya i a la resta de l'estat la gran majoria de les custòdies s'atorguen a les mares, encara que a Catalunya aquesta modalitat és menys freqüent (menys de 10 punts percentuals 2007-10). Es troben diferències geogràfiques semblants quan s'analitzen les tres possibles formes de presentar la demanda: a iniciativa de la mare, del pare o d'ambdós cònjuges.

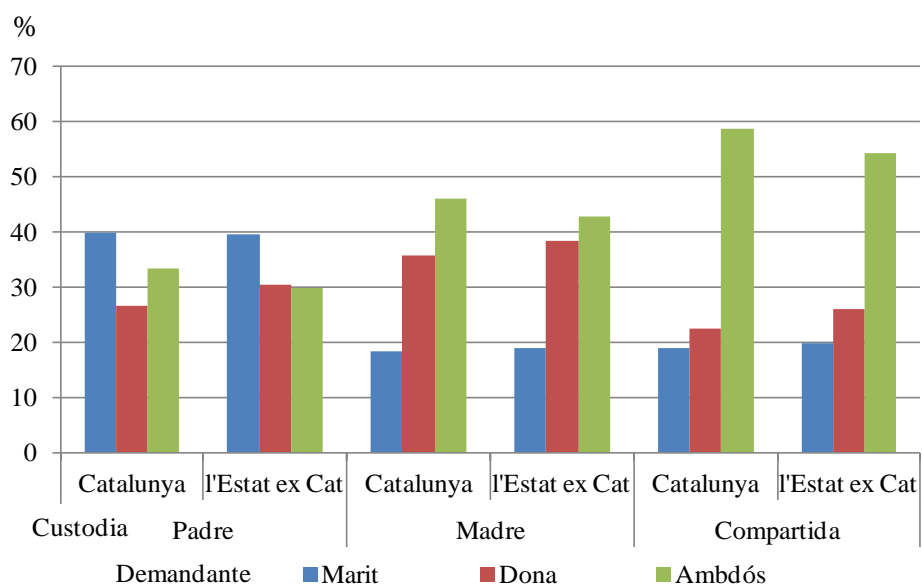
A Catalunya, si la mare presenta demanda de ruptura, la probabilitat de que li donin la custòdia exclusiva a ella és del 87% (del 90% a la resta del estat); i quan el pare posa la demanda només li és atorgada en un 10% dels casos. Respecte a la custòdia compartida, és més probable que s'atorgui si la demanda va ser de mutu acord, sobretot a Catalunya (17% *versus* 12% a la resta del Estat); i és menys probable si fou la mare qui va posar la demanda.

Gràfic 4a.- Custòdia segons demandant (mitjana 2007-2010)

2007-10

Gràfic 4b.- Demandant segons la custòdia atorgada (mitjana 2007-10)

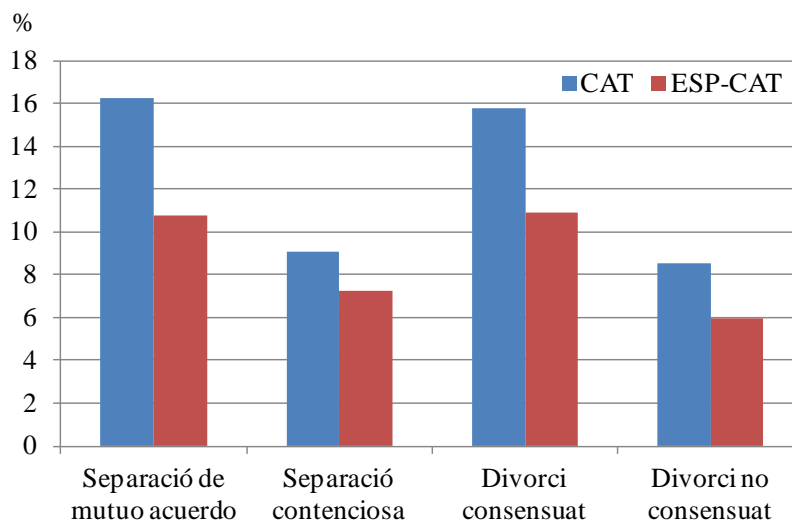
Separacions, divorcis i modalitat de custòdia

Tal com hem mostrat anteriorment, la separació és una forma de ruptura matrimonial cada vegada menys freqüent: ja no arriba als 9% del total. D'aquestes, la majoria (tres quartes parts) són de mutu acord a Catalunya, on els divorcis consensuats també són més freqüents. Ara bé, la modalitat de ruptura no afecta al la modalitat de custòdia.

Taula 2.- Tipus de custòdia segons tipus de ruptura segons custòdia (2007-2010)

		Ruptura		
	CUSTÒDIA	divorcio	separación	nulidad
CAT	Padre	91,9	7,9	0,1
	Madre	91,9	8,0	0,1
	Compartida	91,6	8,4	0,0
ESP-CAT	Padre	92,4	7,4	0,2
	Madre	92,0	8,0	0,0
	Compartida	91,5	8,5	0,1

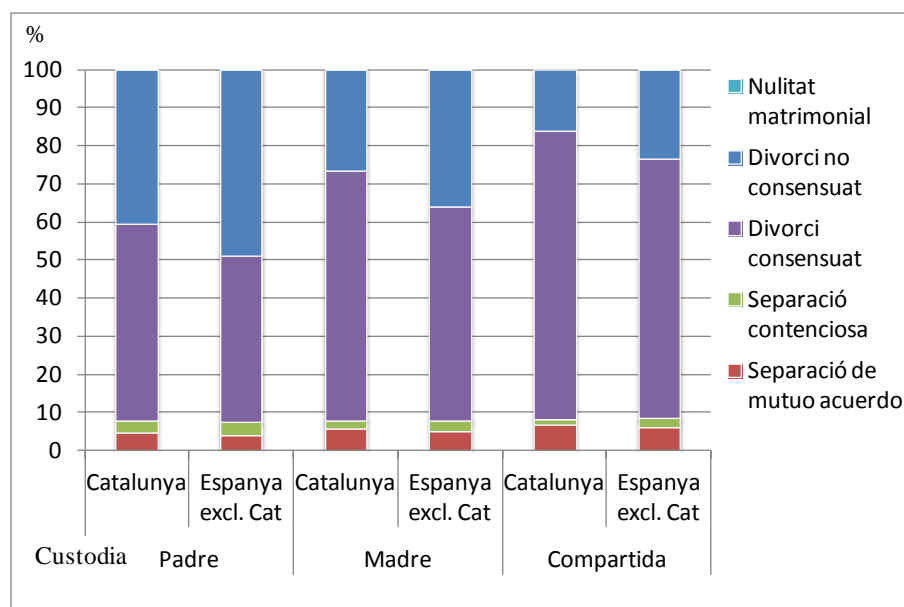
Gràfic 5.- Proporció custòdia compartida vs. tipus de sentència (2007-2010)

Sentències i custòdies

A Catalunya hi ha una clara relació entre el tipus de sentència (contenciosa o consensuada) i el tipus de custòdia (exclusiva o compartida): en el període 2007-10 entre els que van obtenir la custòdia compartida en un 76% la sentència era consensuada; mentre que va ser consensuada en un 52% i 65% de les custòdies individuals atorgades al pare o a la mare, respectivament. Les proporcions de consens a Catalunya són majors en totes es modalitats de guarda a les del conjunt de l'estat (68%, 44% i 56%, respectivament).

Gràfic 6.- Custòdia segons el tipus de sentència (2007-2010)

Pensions: compensatòria i d'aliments

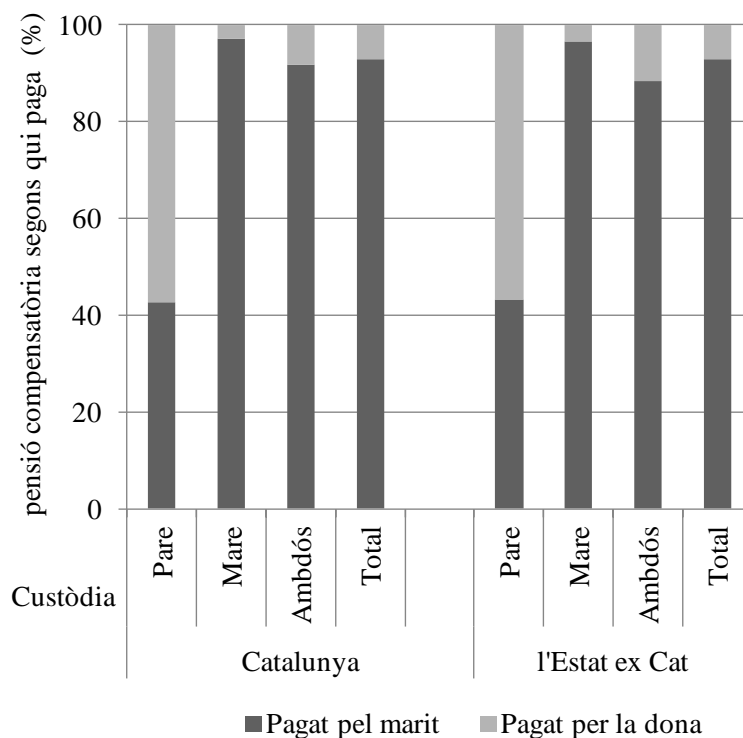
Una altra informació de la que disposem del butlletins estadístics de les sentències és sobre els pagaments de pensions compensatòries i pensions alimentàries per als fills.

Pel que fa a la primera, la pensió compensatòria, la funció de la qual és corregir les diferències en el nivell de vida dels ex cònjuges com a conseqüència de la ruptura d'unió, és molt poc freqüent (no consta informació sobre ella en 88% dels casos en mitjana 2007-2010). En el període observat és majoritàriament l'ex marit qui ha de pagar aquesta pensió

no solament quan la mare te la custòdia dels fills/es, sinó també en el 92% dels casos de custòdia compartida, i en el 43% quan ell mateix te la custòdia (Gràfic 7).

Gràfic 7.- La pensió compensatòria segons custòdia (2007-2010)

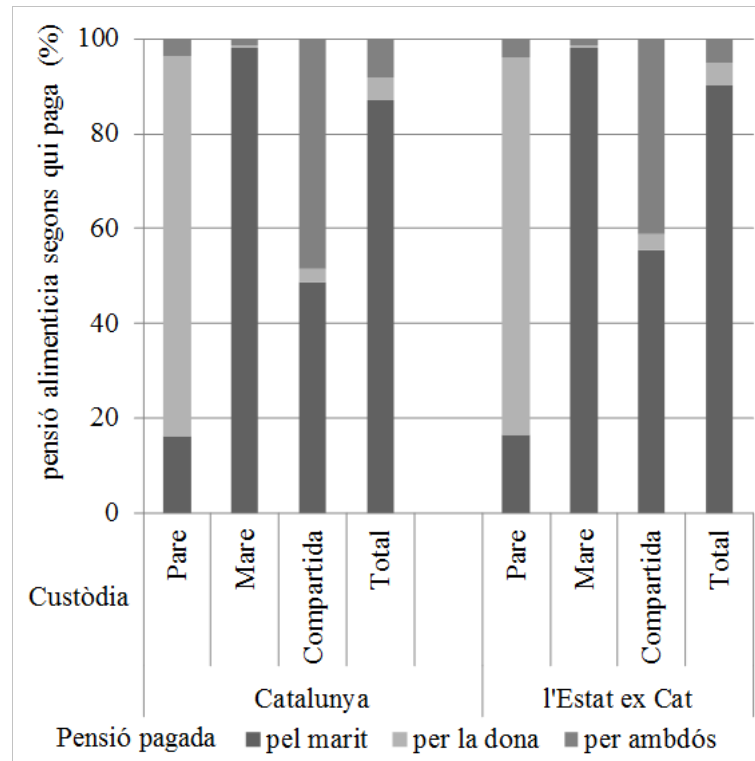

Pel que fa la pensió alimentària per fills al voltant de 87% dels casos és el pare qui la paga (2007-10) (Gràfic 8). Si la mare tenia la custòdia, el pare paga en un 98% dels casos. En cas de custòdia compartida el pare la paga en un 48,6% dels casos, en el 2,9% paga la mare i en un 48,5% ambdós. Les dades fan pensar en tres hipòtesis explicatives del fet que el pare aporti més en situació de guarda compartida: 1) La primera és que en alguns casos l'acord de "compartida" fa referència a compartir el poder de decisió (corresponsabilitat legal), però res més. 2) La segona, és que malgrat tenir legalment la compartida la distribució dels temps i de les responsabilitats no és equitativa entre els dos cònjuges, i d'aquí la pensió que el pare compensi amb diners la major dedicació de la mare en temps de cura. 3) Per últim, és que malgrat que hi hagi un repartiment més o menys equitatiu del

temps de cura, hi ha poders adquisitius francament descompensats entre el pare i la mare, a favor del primer, i per això és a ell a qui li pertoca pagar una pensió d'aliments.

Cal destacar no obstant, que entre 2009 i 2010 els casos en que ambdós progenitors paguen pensió d'aliments va augmentar substancialment a Catalunya i a Espanya.

Gràfic 8.- Pensió alimentària segons custòdia (2007-2010)

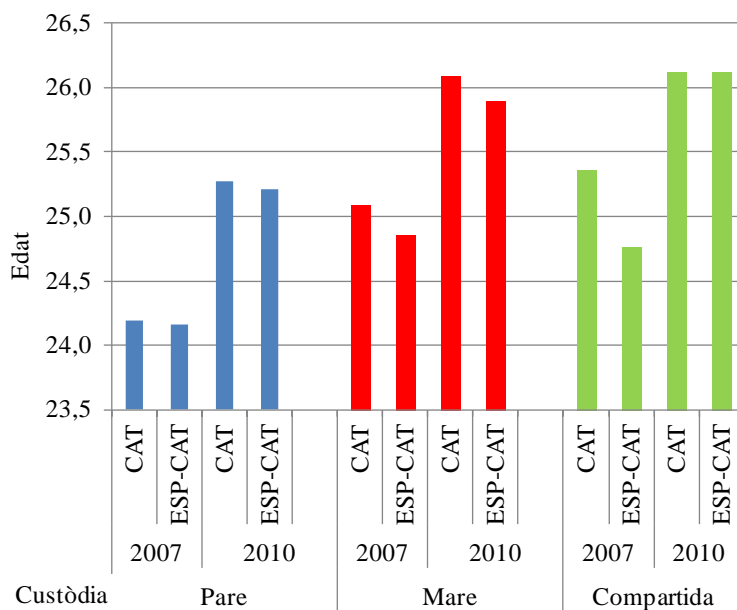

Custòdia compartida i característiques dels cònjuges i del matrimoni

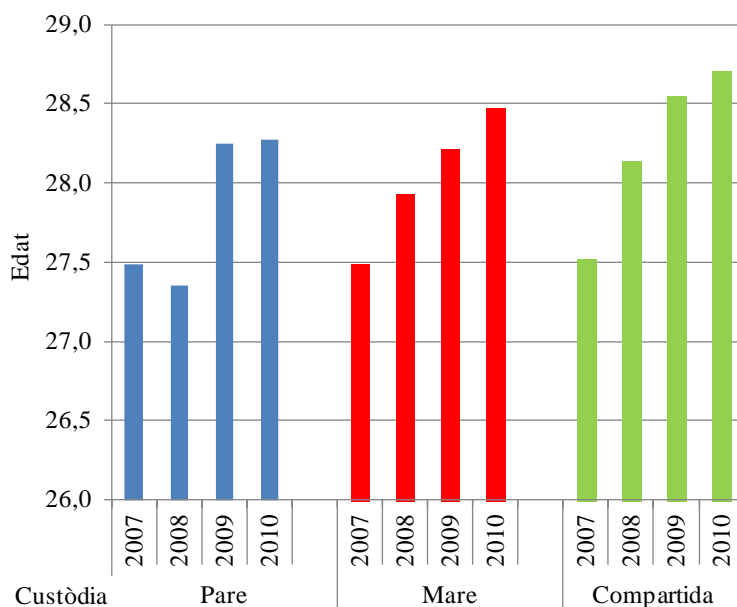
L'edat al matrimoni té relació amb la custòdia compartida? El que trobem és que tant a Catalunya com a Espanya, entre 2007 i 2010 s'han elevat les edats al matrimoni d'ambdós cònjuges, tal com els estudis sobre les tendències recents de la nupcialitat han assenyalat. Segon, a Catalunya, l'edat del pare i de la mare és més elevada en cas de custòdia compartida. L'edat és menor quan s'atorga a la mare; i encara més baixa quan es dona al pare. Per tant, és probable que els homes pares que es casen més joves i tenen menys recursos econòmics siguin

aquells que més combaten i aconsegueixen la custòdia individual dels seus fills i filles, enfront d'esposes també molt joves i encara amb menys recursos econòmics propis.

Gràfic 9.- Edat mitjana de la mare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2010)

Gràfic 10.- Edat mitjana del pare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2010)

Per altra banda, la diferència d'edat entre els cònjuges s'ha pres a vegades com a indicador de les relacions de poder dins la parella, i aquí podríem fer la hipòtesi que com més propers en edat és la parella més responsabilitats parentals compartides. Els resultats no aporten cap evidència al respecte. Tanmateix podem constatar que la hipergamia és més freqüent quan el pare obté la custòdia individual.

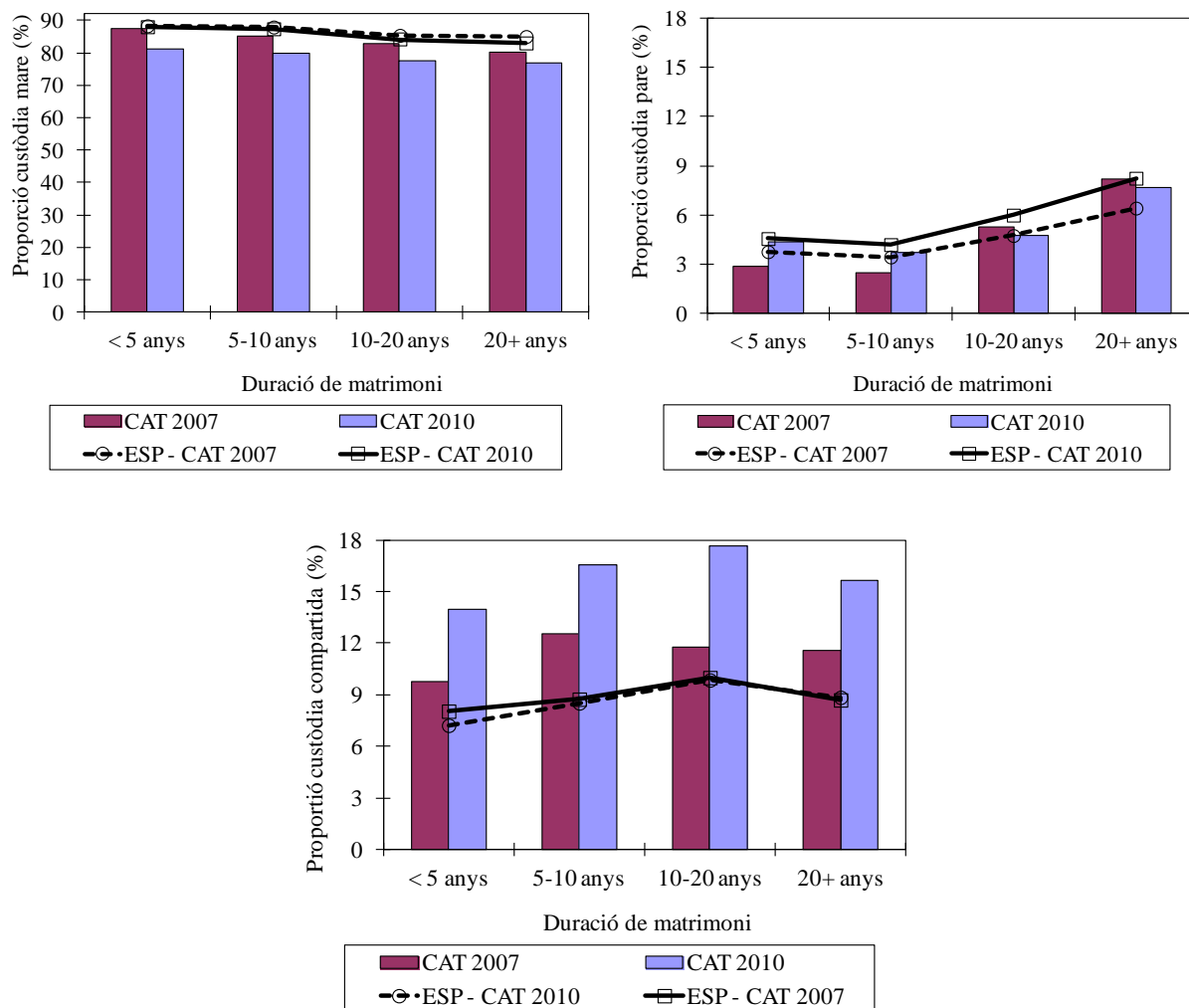
Taula 3.- Custòdia segons la diferència d'edat* entre els cònjuges (% del total). 2007 i 2010

Any	CAT					ESP- CAT			
	Mateixa edat	Dona > Marit	Marit > Dona	Total		Mateixa edat	Dona > Marit	Marit > Dona	Total
2007	39,1	7,8	53,1	100.0	Pare	35,1	8,4	56,4	100.0
2010	28,6	11,7	59,6	100.0		35,7	9,4	54,9	100.0
2007	39,7	8,7	51,7	100.0	Mare	39,0	9,3	51,8	100.0
2010	38,5	10,1	51,4	100.0		39,0	10,0	51,1	100.0
2007	41,1	8,3	50,6	100.0	Ambdós	38,1	8,6	53,3	100.0
2010	40,9	8,7	50,4	100.0		40,4	8,7	50,9	100.0

* La mateixa edat s'entén quan la diferència d'edat és de 23 mesos o menys.

I finalment, com que no tenim informació de l'edat dels infants, introduir la durada del matrimoni (com a *proxi* de l'edat dels fills), ens permet veure que a major durada del matrimoni (de 12 a 20 anys), o sigui, com més grans són els fills i filles, més probable és que s'atorgui la custòdia compartida.

Gràfic 11.- La durada del matrimoni segons el tipus de custòdia

5.- Discussió

5.1.- La custòdia o compartida: un “concepte en construcció” per a significar unes pràctiques en construcció

Alguns autors/res consideren que l'anomenada custòdia compartida per significar les coresponsabilitat legal de mare i pare en les seves obligacions cap els fills dóna lloc a

confusió entre el que seria la responsabilitat legal i la responsabilitat de la seva cura en el dia a dia. Distinció que ja es fa en els països anglosaxons. Altres veus consideren més adequat el terme de guarda “alternativa” o “alternada”, ja que els progenitors deixen de viure junts.

Nosaltres considerem que amb el temps caldrà afinar els adjectius segons la dimensió de la responsabilitat que s'estigui dirimint. Si fem esment al tipus de modalitat residencial dels fills i filles després de la ruptura conjugal probablement el millor seria parlar de responsabilitat conjunta amb residència alternada. Tal com exposa en detall Sariego Morillo (2011), a Espanya advocats i mediadors familiars estan proposant múltiples variants de residència alternada en els acords de custòdia compartida. A més, pel que fa a la custòdia individual la casuística residencial dels fills i filles també pot ser molt variable segons que els períodes regulars de visita del o al progenitor no resident o no custodi. Altres països contemplen l'obligació de pactes transparents en la residència i pràctiques mínimes d'alternància residencial per a poder pactar un o altre tipus de responsabilitat legal i pràctica.

En canvi, si pensem de manera específica en la cura, la criança i l'educació dels infants i adolescents és millor la idea de “criança o cura compartida” que no pas alternada. El concepte de criança o cura compartida es pot associar més fàcilment amb la idea de **coresponsabilitat i coparentalitat**, és a dir, amb els pactes que mare i pare han d'establir en el **Pla de parentalitat** respecte d'alguns criteris i pràctiques educatives que cal negociar i renegociar entre la mare i el pare segons sigui l'etapa de creixement dels fills i filles. Cal dir, per altra banda, amb una disposició a veure la guarda de manera realista, no és raonable esperar pràctiques i valors educatius idèntics en el post-divorci, com tampoc és raonable esperar-ho en el comú de les famílies actuals, perquè el procés d'individualització ha significat l'entrada dins les llars (a diferents ritmes e intensitat) de la negociació i el pacte, no només entre la parella (en afers de parella) sinó també en les relacions d'aquesta amb els fills i filles.

Per tant, estem construint conceptes per expressar fenòmens dinàmics que tot just comencen a ser nombrats. Necessitem donar nom a les noves pràctiques parentals emergents, no pas negar-les ni sobredimensional-les, i tenir present que coexisteixen amb

velles maneres de fer i pensar sobre les relacions entre sexes i entre generacions. D'aquí les dificultats per nombrar les realitats familiars en tota la seva complexitat i diversitat actual¹².

En efecte, en els debats socials a Catalunya i Espanya –també en els científics- encara són poc clars molts conceptes de nou ús: “família monoparental” es confon amb “llar monoparental”; s'adjectiva de “monomarental” la llar o família monoparental encapçalada per la mare, confonent el concepte de parentalitat amb el de paternitat (i volent significar la major presència de llars encapçalades només per la mare). O es fa un ús del tot erroni de l'expressió “família homosexual” per parlar de “família homoparental” sense adonar-se que amb la primera expressió es dota al conjunt del grup familiar d'una característica sexual que solament ho és de la parella parental (ni fills i filles, ni avis ni àvies, ni oncles ni tietes acostumen a ser homosexuals!) Només la crítica raonada entre científics i científiques socials anirà situant en el llenguatge comú la terminologia més adequada per significar les dinàmiques familiars al segle XXI.

5.2.- La guarda conjunta o compartida: augmenta en resposta a una major disposició de pare i mare, o respon a altres raons? Quines?

El divorci de mutu acord reflecteix l'augment de la individualització de les relacions entre dues persones adultes que si bé van decidir casar-se en ús de la seva llibertat, també poden decidir dissoldre el matrimoni. Així, l'augment a Catalunya del divorci de mutu acord, també crea noves condicions de possibilitat per a que la parella en procés de ruptura arribi també a acords per assumir les responsabilitats parentals pròpies. És raonable pensar que en un futur el nombre d'acords a favor d'una criança compartida dels fills menors augmenti, perquè hi ha més pràctiques compartides abans de la ruptura. Afavoreixen aquesta tendència la major autonomia econòmica de les dones derivada de la seva inserció laboral i les noves “masculinitats” associades a un perfil més expressiu de les funcions paternes. Tot plegat, ha modificat els temps i la distribució de les tasques de cura i domèstiques en les llars joves de parelles amb fills menors d'edat, malgrat que, com s'ha

---

¹² Vegeu una proposta de noves terminologies i definicions al capítol “Com nombrar les noves formes familiars” a Brullet, 2010

dit més amunt, el repartiment encara acostuma a no ser equitatiu i simètric en temps i dedicació. També cal dir que la crisi econòmica actual és profunda a Catalunya i a la resta d'Espanya, i seria previsible una aturada (i fins i tot regressió) del procés de canvi en les pràctiques parentals.

Ara bé, en plena crisi, a Catalunya entre 2007 i 2011 hi ha hagut una reducció del 23% en el nombre conjunt de divorcis i separacions; la reducció dels casos en els que hi havia fills menors van ser del mateix ordre; mentre que la incidència de la custòdia o guarda compartida pràcticament es va doblar.

Taula 4.- Dissolució de matrimonis segons la custòdia atorgada (%). 2007-2011. Catalunya

Custòdia	2007	2008	2009	2010	2011
Catalunya					
Mare	83,2	82,2	79,6	77,7	73,2
Pare	5,0	4,4	5,9	5,0	5,3
Ambdós	11,7	13,1	14,0	16,5	20,6
Altres	0,1	0,3	0,5	0,7	0,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Aquest increment tan notable de les sentències amb guarda compartida entre ambdós progenitors en un lapsus de temps tant curt (5 anys) no es pot atribuir a un canvi sobtat de comportament dels rols parentals en la societat catalana. Si ens atenem a l'existència a Catalunya d'entre 3 i 4 llars de famílies joves de cada 10, que mostren disposició pràctica a compartir la criança en el dia a dia (encara que no pas de manera simètrica) és pot fer la hipòtesi que la gran majoria d'atribucions recents de custòdia compartida ha estat resultat del canvi de la **cultura i pràctica jurídica** que ha permès emergir una realitat abans ignorada, sense obviar la influència del context de la crisi actual sobre les **condicions econòmiques** d'un dels progenitors (presumiblement el pare) que el porten a demanar la compartida sense que en la pràctica estigui realment disposat a compartir amb l'altre cònjuge les responsabilitats parentals. La norma anterior, fins al 2005, d'atribuir sense qüestionar-se gairebé res, la custòdia individual a la mare responia més a la tradició de la pràctica jurídica que no pas a la disposició creixent d'una franja de població d'homes

adults joves a pactar una guarda compartida després de la ruptura (no només a la cerca del benefici econòmic particular que en la pràctica també es dona).

Probablement, ara els tribunals catalans d'acord amb la nova legislació, i respectant el principi bàsic de protecció dels menors, s'adeqüen millor a les pràctiques de maternatge i paternatge compartit durant el matrimoni o la unió de fet (ara les ruptures de fet també poden pactar plans de parentalitat compartida davant l'autoritat judicial), frenant així la tendència d'atorgar de forma majoritària la custòdia legal a les mares, amb un esperit paternalista, per considerar que només elles es poden fer càrrec de la cura dels infants.

Caldria esbrinar també, en quina mesura l'augment de l'atribució legal de la guarda compartida respon a més casos en que el jutge o la jutgessa ha recorregut a l'excepcionalitat de la custòdia compartida (que després ha estat esmenada a Aragó i València a favor de la "preferència"; tendència que algunes veus també veuen en la norma catalana en vigor des de primers de 2011). Com hem avançat, aquesta darrera pràctica ha estat àmpliament criticada perquè imposar la guàrdia i custòdia compartida sense que els dos progenitors hi estiguin d'acord, no pot pas ser el més convenient pels menors, i perquè s'argumenta que aquesta pot ser més perjudicial que beneficiosa per la mare i els fills quan darrera hi ha conflictes de violència de gènere, que la custòdia compartida pot agreujar (Barea, 2012; Pincontó, Teresa (ed.), 2012). Ara bé, a partir de les dades de les sentències analitzades, la hipòtesi sobre l'augment de sentències amb custòdia compartida per causa de considerar-la "preferent" sembla poc plausible en el cas de Catalunya, si tenim en compte que una part important de les custodies compartides provenen de demandes presentades de mutu acord (60%), i corresponen a sentències no contencioses (76%); per bé que no es pot descartar del tot, perquè ens caldrien més detalls respecte del 24% de les sentències que van ser no consensuades.

De forma complementària, i com hem apuntat més amunt, l'augment de la guarda i custòdia compartida pot venir forçada per les condicions econòmiques d'algun del progenitors, que malgrat no haver practicat la criança compartida a la vida diària durant el matrimoni, en el moment de la ruptura demanen la compartida per evitar així haver de pagar una pensió d'aliments, o obtenir-ne una de més reduïda. No oblidem que durant el període estudiat (2007-2011) arranca la crisi econòmica que encara dura avui i que ha

comportat la destrucció de centenars de milers de llocs de treball amb un impacte de gran intensitat en les vides de les famílies joves amb fills menors d'edat (l'atur els està afectant molt més que mai, que abans en cap crisi econòmica).

Vistes aquestes consideracions e hipòtesis, també és lògic preguntar-se quina relació hi ha entre la guarda compartida sobre el paper legal (sentència) i la seva pràctica. Des de la perspectiva de la vida quotidiana dels fills/es, que en teoria es desenvolupa en diferents llars, se'ns plantegen un seguit de preguntes, per a les quals assagem algunes primeres respostes:

1) Quina relació hi ha entre abans i el després de la ruptura pel que fa al el temps que cada progenitor dedica als seus fills i filles? Hi ha alguna manera de saber-ho? Quina és la distribució de temps dels fills i filles entre les residències del pare i la mare quan hi ha guarda individual? i quan és compartida?

A partir de les estadístiques de les sentències no ho podem saber. El que sí sabem és que a Catalunya, només fa un parell d'anys que els cònjuges com a pas previ de la sentència han d'elaborar un **pla de parentalitat** on queden registrats tots aquests detalls. Ara, ambdós membres de la parella progenitora hauran de concretar com pensen exercir les responsabilitats parentals, indicant el domicili del menor, les tasques del menor de les quals es farà responsable, el règim de visites amb l'altre progenitor, la distribució del període de vacances, la distribució de la càrrega econòmica, etc. Tal com hem avançat, l'objectiu és afavorir la concreció d'acords, la transparència per a ambdues parts i el compliment dels compromisos aconseguits. Pel que fa a l'atribució de l'ús de l'habitatge a Catalunya s'ha introduït un canvi notable, tal com hem comentat més amunt, que acaba amb l'obligació d'atorgar l'ús de l'habitatge conjugal al progenitor que té la guarda individual. Es valora la capacitat econòmica de cada progenitor, per la qual cosa excepcionalment es pot atorgar l'ús de l'habitatge al cònjuge que no tingui la guarda del menor, sempre que l'altre disposi dels mitjans suficients per trobar un nou domicili. En el supòsit de guarda compartida, els progenitors també podran acordar la distribució de l'ús de l'habitatge familiar abans de la ruptura, per períodes determinats. Per tant, esperem que en uns anys, es pugui fer un seguiment sociològic, sociodemogràfic i psicopedagògic més

acurat de les tendències generals en les pràctiques pactades a Catalunya i de la seva evolució en la mesura que creixin els fills i filles.

2) *És possible que tot i tenir guarda compartida, la distribució del temps entre ambdós progenitors sigui menys equitativa que en un cas de custòdia individual però amb un ampli regim de visites i pernoctacions, per part del no resident en la llar prioritària del o la menor?*

Pensem que sí. De fet, quan es sentència una custòdia individual s'acorda un règim de visites. Però en el cas de la compartida fins que no es va introduir a principis de 2011 l'acord del pla de parentalitat, al que acabem de fer esment, el pacte específic sobre els usos residencials i regulars dels fills no era obligatori.

3) *En cas que la guarda compartida no respongui a una distribució equitativa de les responsabilitats parentals, quina motivació poden tenir els actors per demanar-la? Hi ha algun tipus d'avantatge fiscal? Aquesta podria ser una via per ampliar el nostre coneixement de les dinàmiques que ens ocupen?*

No és evident que hi hagi avantatges fiscals, més enllà de gravar o desgravar en cas de rebre o pagar una pensió d'aliments. En el sistema fiscal espanyol no hi ha cap normativa sobre el nombre de pernoctacions, per exemple, com és el cas d'Anglaterra, on hi comença a haver reduccions a partir del moment en que els infants passen un mínim de 52 nits a l'any a la casa del progenitor que no és la seva residència principal. No és el cas de Catalunya. Quan es fa la declaració és declara "tinc el fills o no els tinc", no hi ha dedicacions parcials. Per tant, per aquesta via no tenim accés a conèixer quina és la distribució dels temps de cura entre els cònjuges.

4) *Finalment, com saber si l'augment de la guarda compartida és un avenç real cap a una parentalitat més equitativa?*

No hi ha acord sobre aquest punt. És normal que amb un fenomen nou con el de la custòdia compartida, hi hagi opinions més ideològiques que fonamentades empíricament, que

resumeixen la concepció personal i ètica de la societat, les relacions de gènere i familiars. Així, les que pensem que és bo que el fill o filla pugui conviure amb el pare i la mare veiem bé la guarda compartida, sempre i quan sigui consensuada. Altrament, es poden agreujar situacions conflictives entre els cònjuges, en detriment de l'interès superior del fill/a. Sigui com sigui, i tal com conclou Teresa Picantó (2012) en el llibre que s'acaba de publicar: “Falta llevar a cabo investigaciones sociológicas o socio-jurídicas que permita conocer hasta qué punto la custodia compartida está contribuyendo a un mejor ejercicio de la responsabilidad parental y a la protección del superior interés de los hijos”

Caldria fer un seguiment de que ha passat després de la sentència, tal com proposava Encarna Roca, magistrada del Tribunal Constitucional, recentment a l'ICAB¹³, però això no s'ha fet mai i no tenim cap font alternativa que ens pugui donar una imatge real de quins són els espais de vida i els usos dels temps de les famílies del post divorci. Les enquestes sociodemogràfiques ens donen configuracions de les llars des d'una concepció tancada i estàtica: son llars monoparentals, o reconstituïdes, però sempre sota un mateix sostre. Afortunadament ja tenim algun estudi sobre el pare no resident (Brullet *et al.*, 2011), però segons el nostre coneixement encara no s'han fet estudis sobre les dobles residències dels fills i filles.

Altres països han entomat la qüestió. Per exemple per França, un estudi recent estima en un 17,1% les nenes i nens que viuen en dues llars, la de la mare i la del pare (Toulemon, 2011). En el cas de Bèlgica, i arrel d'un canvi legislatiu del 2006 que promou la custòdia compartida, inclosa la custòdia física compartida (multiresidència) hi ha hagut un increment formidable d'aquesta modalitat: des del 9% per les generacions de nens/es 1970-95 al 29% per a la generació 2006-2009 (Sodermans & Matthijs, 2010).

Des de la demografia, la sociologia i la geografia, ens sembla que faríem bé en seguir l'estratègia investigadora de l'equip de Munich, que des d'aquestes perspectives es proposa justament estudiar, començant amb un enfocament qualitatiu, la pràctica de la vida quotidiana dels fills del post divorci (Schier, 2011).

---

¹³ El 22 de març en l'acte de presentació del llibre editat per Teresa Picantó (2013) *La custòdia compartida a debat*.

Sabem molt poc de quina és la pràctica de la multi residència a Catalunya! L'únic indicatiu que tenim ve del Panel del Consorci Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) de l'any 2006, en el que es van entrevistar a adolescents **d'entre 12 i 16 anys** (generacions nascudes de 1990 a 1993, estudiants de 1r. a 4rt. d'ESO) i als seus pares, i als que se'ls va preguntar quants dies havien passat en els darrers onze mesos –i durant les vacances– amb el pare/mare no resident a la seva llar principal. Els resultats del qüestionari de pares/mares són els següents: un **9,1%** del nois i noies passen dies d'estiu amb els progenitors que viuen en altres llars (per divorci o separació). Fora del període de vacances és un 9,4%. Aquests percentatges es troben entremig de la incidència mesurada, pel mateix Panel, de llars reconstituïdes (6%) i llars monoparentals (12%) sobre el total de les llars entrevistades. Per tant, és una realitat que cal considerar, tenint en compte que la multi residència s'encavalca amb aquest tipus de llars. De fet, en un 60% dels casos la multi residència es correspon amb llars monoparentals de mare, en un 7% en monoparentals de pare, en un 23,2% en llars reconstituïdes de la mare amb nova parella, i en un 6,3% en reconstituïdes del pare amb nova parella; essent un percentatge residual (2,6%) altres tipus de llars. Per tant, sembla que ja és hora de concebre un estudi global, inclosa la multi residència dels fills i filles com a factor objectivant com a factor objectivant de les diverses situacions de vida, per poder conèixer quina és la realitat de la cura dels fills i filles de les persones divorciades o separades.

Referències bibliogràfiques:

ALASCIO CARRASCO, Laura (2007). “Juntos pero no revueltos: la custodia compartida en el nuevo art.92 CC”. *InDret*, 3/2207. *Revista para el Análisis del Derecho*.

ALASCIO CARRASCO, Laura (2011). “La excepcionalidad de la custodia compartida impuesta (art.92.8 CC). A propósito de la Sentencia del Tribunal Supremo de 1 de octubre de 2010.” *InDret*, 2/2011. *Revista para el Análisis del Derecho*.

BAREA, Consuelo (2012). *Los inconvenientes de la custodia compartida*. Regne Unit: Lightning Source.

BRULLET, Cristina (1996). *Anàlisi de l'organització i repartiment del treball familiar i el treball remunerat entre parelles joves amb criatures petites: pràctiques, representacions i condicions materials de vida*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Tesi doctoral.

BRULLET, Cristina (1998). “Relacions de gènere i dinàmiques familiars a Catalunya”. GINER, S. et al. *La Societat Catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; Institut Català d'Estadística, pp. 443-465.

BRULLET, Cristina (2008). “Vida quotidiana i cura dels altres: afrontant el canvi i la complexitat familiar”. DE RIQUER, Borja (Dir.). *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Barcelona: Edicions 62.

BRULLET, Cristina (2010a). “Cambios familiares y nuevas políticas sociales en España y Cataluña. El cuidado de la vida cotidiana a lo largo del ciclo de vida”. *Revista EDUCAR (Monográfico: “Educación y Familia”)*, 45. UAB-Departamento de Pedagogía Aplicada (<http://ddd.uab.cat/pub/educar/0211819Xn45p51.pdf>).

BRULLET, Cristina (2010b). *Temps, Cura i Ciutadania. Coresponsabilitats privades i públiques*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Regidoria de Nous Usos dels temps (<http://w110.bcn.cat/UsosDelTemps/Continguts/Documents/Publicacions/Dossiers/9%20Temps,%20cura%20i%20ciutadania.pdf>).

BRULLET, Cristina (2011). “La cura a la vida quotidiana a Catalunya: famílies i serveis. Balanç 2000-2010: petita infància i altres persones dependents”. *Societat Catalana 2011*. Barcelona: Associació Catalana de Sociologia.

BRULLET, Cristina, et al. (2011). “Geografías de la paternidad no residente: ¿ausente o vinculado?”. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 57 (1), pp. 83-103.

CATALÁN FRÍAS, Mª José (2011). “La custodia compartida”. *Revista Derecho y Criminología. Anales 2011* (1), pp. 57-82.

CARDÚS, Salvador (1997). “Família i canvi social”. DE RIQUER, Borja. *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Vol. 12: *Autogovern i reptes de la fi de segle 1980-1997*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pp 236-249.

Fundació Jaume Bofill. *Resultats de l'Enquesta 2001-2002 del Panel de Desigualtats Socials a Catalunya*. Barcelona.

GIMENO, J.; ORTÍ, M. (2008). "Guarda i custòdia compartida. Criteris de decisió i problemàtica social". *Jornada sobre problemes emergents entorn dels menors i les famílies en l'àmbit civil*. Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Barcelona, 14 de maig de 2008. Document consultat en power point.

Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Enquesta de l'ús del temps 2002-2003.

Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) (2011). Enquesta de l'ús del temps 2010-2011. Avanç de resultats. Nota de premsa del 14 d'abril de 2011.

MARÍ-KLOSE, P; GÓMEZ-GRANELL, C.; BRULLET, C.; ESCAPA, S. (2008). *Temps de les famílies: anàlisi sociològica dels usos del temps dins de les llars catalanes a partir de les dades del panel de Famílies i Infància del CIIMU*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania (en línia): <http://www.gencat.cat/benestar/secretariafamilia/TempsFamilia.pdf>

MARÍ-KLOSE, P.; MARÍ-KLOSE, M.; VAQUERA, E.; ARGESSEANU, S. (2010). *Infància i futur*. Barcelona: Fundació "la Caixa". Obra Social.

LATHROP, Fabiola (2012). "Custodia compartida y corresponsabilidad parental. Aproximaciones jurídicas i sociològiques", *Diario La ley*, 7206, Sección Doctrina, 29 Jun. 2009, Año XXX, Ref. D-231, Editorial La LEY.

PICONTÓ, Teresa (ed.) (2012). "La custodia compartida a debate". *Cuadernos Bartolomé de las Casas*, 56.

SANAHUJA, Maria (2010). "La custodia compartida como modelo preferente" (en línia, 06.03.2013): <http://www.projusticia.es/estudios/Espana/estudio-sobrecustodia-compartida-de-Maria-Sanahuja.html>

SCHIER, Michaela (2011). "Multi-locality: a New Perspective on Family Transitions due to separations and divorce, Co-parenting over time. The impact of legislative changes on the incidence and predictors of joint custody". *Eight Meeting of European Network for the Sociological and demographic Studies of Divorce*, València, Espanya.

SIMÓ, Carles; SOLSONA, Montse (2010). "El registro estadístico de las rupturas de unión en España: evaluación e ideas para avanzar desde la demografía". *Papers: Revista de Sociologia*, 95 (3), pp. 609-632.

SODERMANS, An Katrien; MATTHIJS, Koen (2010). "Co-parenting over time. The impact of legislative changes on the incidence and predictors of joint custody". *Eight Meeting of European Network for the Sociological and demographic Studies of Divorce*, València, Espanya.

SOLSONA, Montse (1998). "Viure sol, viure en família". *La transformació de la societat metropolitana 1995. Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió Metropolitana de Barcelona (1985-1995)*. Barcelona: Àrea metropolitana de Barcelona, Diputació de Barcelona, pp. 49-67.

SOLSONA, Montse (2002). Família. GINER, Salvador (Dir.). *Enquesta de la Regió de Barcelona, 2000*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans, Cap. 6, pp. 139-162 http://campus.uab.es/iernb/enquesta_2000/indexerb.htm

SOLSONA, M.; SIMÓ, C. (2007). "Evolución histórica del divorcio en España desde la aprobación de la ley de 1981 hasta la reforma de 2004". CABRÉ, A.; MIRET, P. (Eds.). *La constitución familiar en España*. Bilbao: Fundación BBVA, pp. 245-296.

SOLSONA, Montse; FERRER, Laia (2010). "(Re)Construcció de les maternitats i de les paternitats després d'un divorci: notes d'un estudi qualitatiu". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 69, pp. 141-166.

SOLSONA, Montserrat (2011a). "Matrimonio y divorcio, el doble atolladero. Notas de un estudio cualitativo sobre el caso español". RICO, María Nieves; MALDONADO, Carlos (Ed.). *Las familias latinoamericanas interrogadas. Hacia la articulación del diagnóstico, la legislación y las políticas*. Santiago de Chile: CEPAL-UNICEF. Series CEPAL, Serie Seminarios y Conferencias, 61, pp. 73-84.

SOLSONA, Montse (2011b). "Després d'un divorci: com es pot reconstruir la biografia familiar?". *Revista Catalana de Sociologia* ("Sociologia de la família: llars, famílies i infants de la immigració"), 26, pp. 87-95.

SOLSONA, Montse (2012). "Biografía de divorcio de hombres y mujeres. Miradas cruzadas". *Papers de demografia*, 410.

SOLSONA, Montse; BRULLET Cristina; SPIJKER, Jeroen (2014). "Coparentalitat i custòdia compartida a Catalunya". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 60 (2), pp. 1-29.

SPIJKER, Jeroen; SIMÓ, Carles; SOLSONA, Montse (2012). "Post first-union repartnering and parenthood patterns in late 20th century Europe". *Papers de demografia*, 399.

SPIJKER, Jeroen; SOLSONA, Montse (2012). "Atlas of divorce and postdivorce indicators in Europe". *Papers de demografia*, 412.

SPIJKER, Jeroen (2012). "Trends in custody arrangements in Spain since the Divorce Reform of 2005". *Papers de demografia*, 404.

SUSNTEIN, Cass (1996). "The Expressive Function of Law". *University of Pennsylvania Law Review*, 144, pp. 2021-2054.

THÉRY, Irène (1998). *Couple, Filiation et parenté aujourd'hui*. Paris: Odile Jacob.

TOULEMON, Laurent (2011). "People with more than one home: how to avoid double counts in the census, to define their precise family situation, and to take them into account in the usual statistics?". *Colloquium Series*, Centre d'Estudis Demogràfics, Barcelona, 2 de febrer.

TREVIÑO, Rocío; SOLSONA, Montserrat; SIMÓ, Carles (2011). "Homogeneidad o heterogeneidad de la monoparentalidad en España". ALMEDA, Elisabet; DI NELLA, Dino (Ed.). *Las familias monoparentales a debate*. Vol. IV: *Perfiles y diversidades de las familias monoparentales*. Colección Familias monoparentales y diversidad familiar, 13. Barcelona: Copalqui Editorial, pp. 121-156.

ANNEX

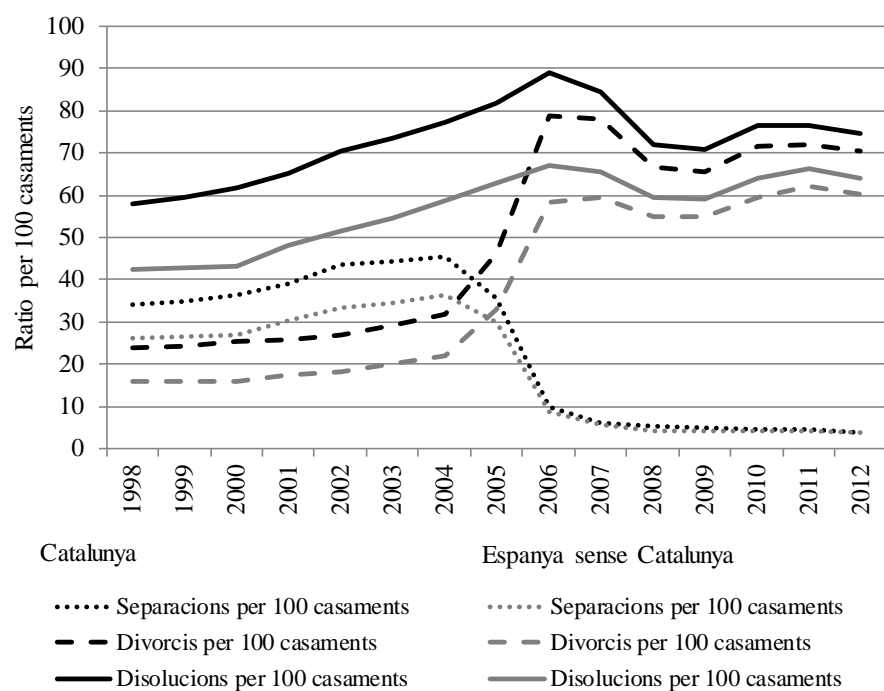
En aquest Annex aportem nous resultats de les microdades pels anys 2011-12, obtingudes després de la presentació d'aquesta comunicació a Perpinyà (abril de 2013). Cal tenir present que el possible efecte de l'entrada en vigor l'1 de gener de 2011 de la Llei Catalana de 2010.

Taula A1.- Matrimonis i dissolucions matrimonials a Catalunya (1998-2012)

Any	Matrimonis	Separacions		Divorcis		Nul·litats		TOTAL	
	N	N	%	N	%	N	%	N	%
1998	32937	11212	58,7	7864	41,2	28	0,1	19104	100,0
1999	32191	11243	58,9	7820	41,0	22	0,1	19085	100,0
2000	33246	12051	58,8	8427	41,1	24	0,1	20502	100,0
2001	31905	12438	59,9	8284	39,9	26	0,1	20748	100,0
2002	32534	14160	61,7	8750	38,1	30	0,1	22940	100,0
2003	32259	14251	60,1	9446	39,8	27	0,1	23724	100,0
2004	33460	15172	58,7	10630	41,1	37	0,1	25839	100,0
2005	32167	11429	43,4	14856	56,5	27	0,1	26312	100,0
2006	30970	3039	11,1	24423	88,8	31	0,1	27493	100,0
2007	30545	1897	7,4	23833	92,5	22	0,1	25752	100,0
2008	30509	1581	7,2	20310	92,7	22	0,1	21913	100,0
2009	27587	1357	7,0	18105	93,0	16	0,1	19478	100,0
2010	27176	1298	6,2	19488	93,7	15	0,1	20801	100,0
2011	25747	1172	5,9	18531	93,9	24	0,1	19727	100,0
2012	26509	1063	5,4	18712	94,5	26	0,1	19800	100,0
98-12	-19,5%	-90,5%	-53,3%	+137,9%	+53,3	-14,3%	0,0	-3,3%	-

Font: www.ine.es

Gràfic A1.- Separacions i divorcis per 100 casaments. Catalunya i la resta de l'Estat (1998-2012)

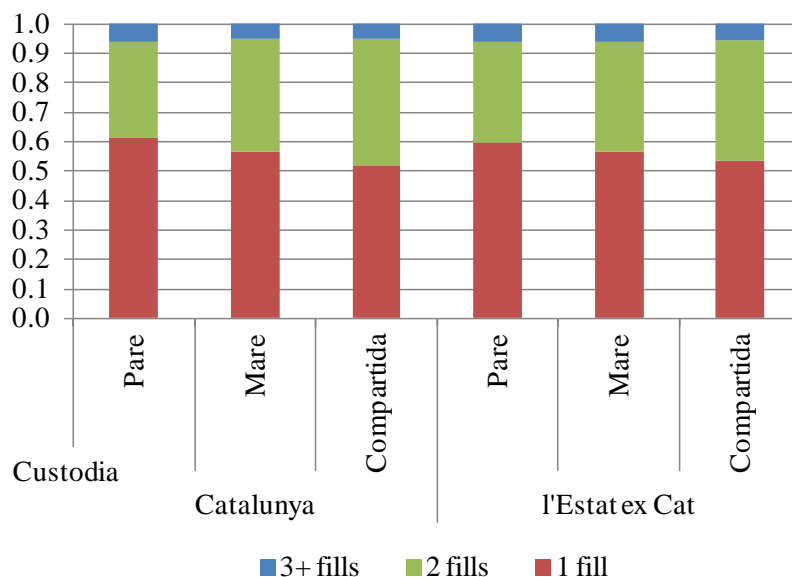

Font: www.ine.es

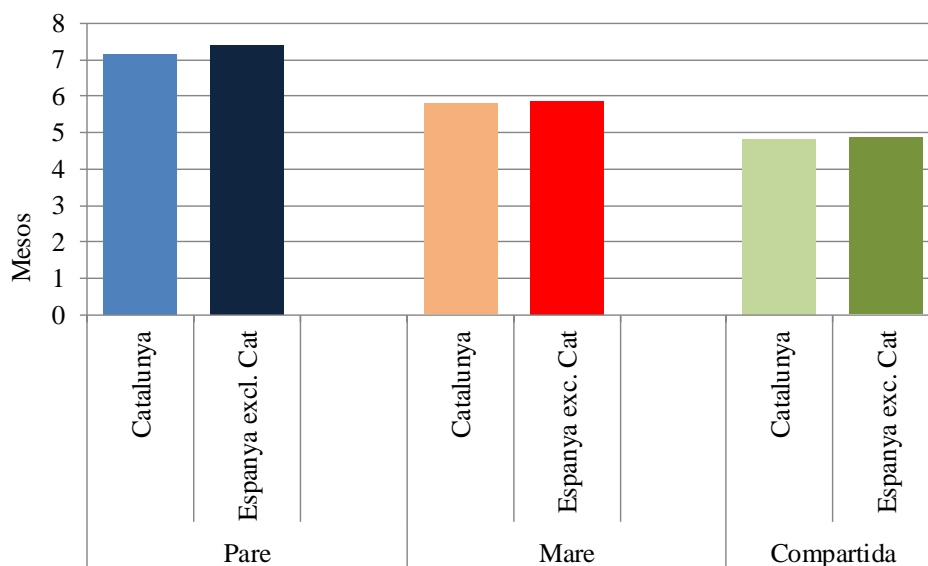
Taula A2.- Nul·litats, separacions i divorcis per CCAA (2001-2012)

2001						2006						2012					
CCAA	nul·litat	separació	divorci	s & d total	% CCAA	nul·litat	separació	divorci	s & d total	% CCAA	nul·litat	separació	divorci	s & d total	% CCAA	nul·litat	% CCAA
Andalusia	18	10771	5751	16522	15.7	35	4084	21219	25303	17.4	24	1325	19044	20369	18.5		
Aragó	3	1582	941	2523	2.4	2	338	2952	3290	2.3	3	154	2326	2480	2.3		
Astúries	1	1867	1093	2960	2.8	1	489	3533	4022	2.8	6	168	2467	2635	2.4		
Baleares (Illes)	4	1850	1271	3121	3.0	5	390	3554	3944	2.7	0	151	2687	2838	2.6		
Canàries	11	4208	2760	6968	6.6	11	969	7637	8606	5.9	8	253	5713	5966	5.4		
Cantàbria	1	851	481	1332	1.3	3	235	1458	1693	1.2	0	91	1379	1470	1.3		
Castella i Lleó	22	2749	1503	4252	4.0	3	821	4984	5805	4.0	2	311	4087	4398	4.0		
Castella-La Manxa	4	2037	920	2957	2.8	3	811	3818	4629	3.2	0	249	3993	4242	3.8		
Catalunya	26	12438	8284	20722	19.7	31	3039	24423	27462	18.8	26	1063	18712	19775	17.9		
País Valencià	13	7908	4473	12381	11.7	24	1996	15372	17368	11.9	21	707	12057	12764	11.6		
Extremadura	1	1109	515	1624	1.5	1	393	2039	2432	1.7	1	177	1831	2008	1.8		
Galícia	18	3846	2272	6118	5.8	11	1140	7522	8662	5.9	18	340	5848	6188	5.6		
Madrid	14	8849	5560	14409	13.7	29	2533	17033	19566	13.4	14	793	14510	15303	13.9		
Múrcia	2	1921	1018	2939	2.8	4	556	3699	4255	2.9	0	208	3167	3375	3.1		
Navarra	1	754	407	1161	1.1	4	184	1378	1562	1.1	3	68	1183	1251	1.1		
País Basc	4	2758	1649	4407	4.2	6	626	5110	5736	3.9	7	242	3851	4093	3.7		
Rioja (La)	4	413	196	609	0.6	1	71	765	836	0.6	0	30	611	641	0.6		
Ceuta i Melilla	1	233	148	381	0.4	0	118	456	574	0.4	0	32	386	418	0.4		
Espanya	148	66144	39242	105386	100.0	174	18793	126952	145745	100.0	133	6362	103852	110214	100.0		

Gràfic A2.- Tipus de custòdia segons el número de fills menors (2007-2012)

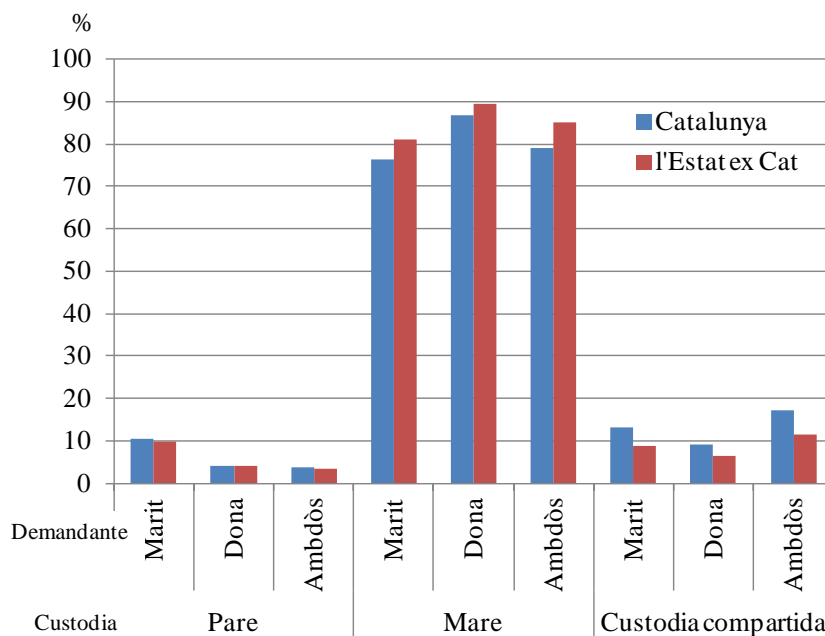
Gràfic A3.- Duració del procés judicial segon tipus de la custòdia (2007-2012)

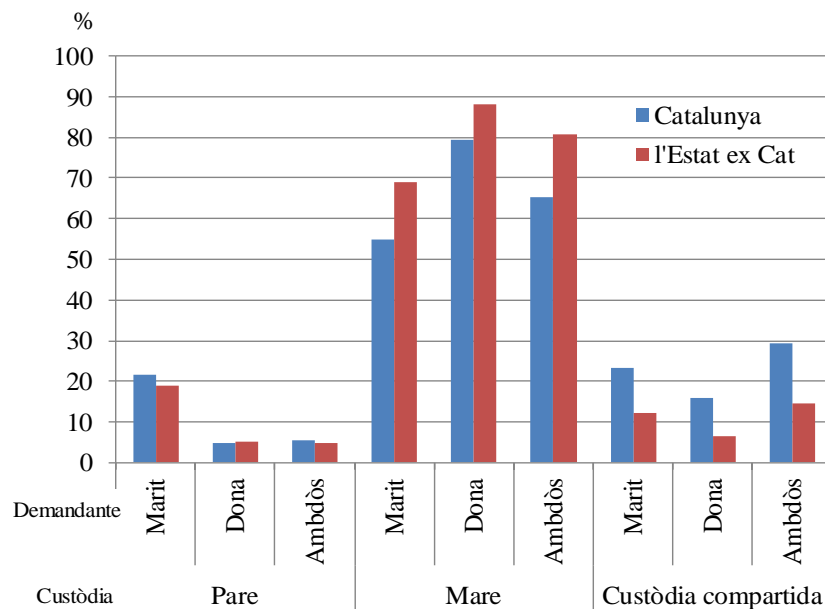
Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Gràfic A4a.- Custòdia segons demandant (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)

2007-2010

2011-2012

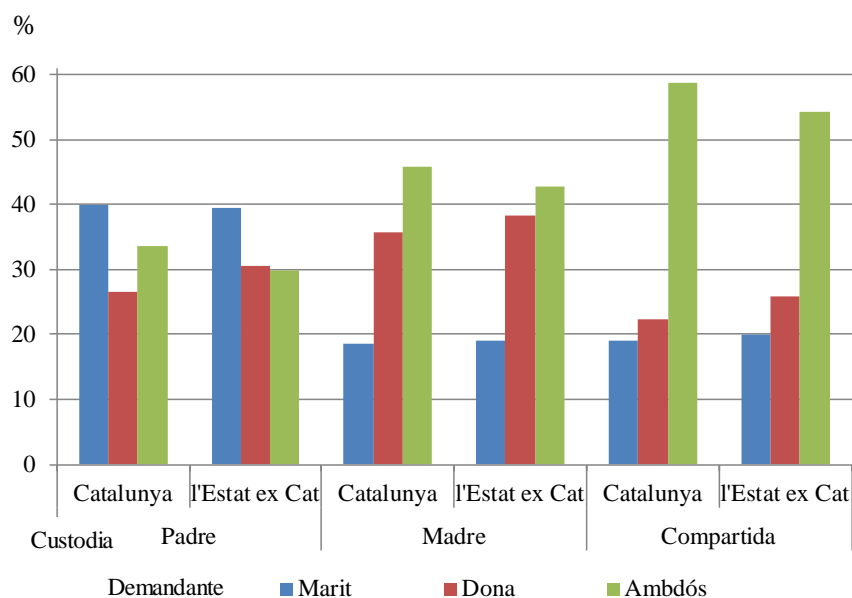

Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

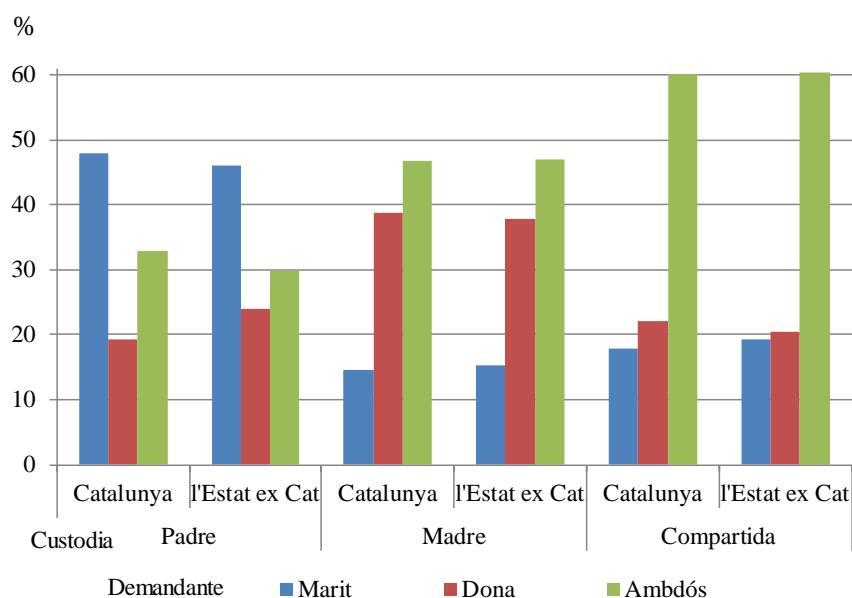

Gràfic A4b.- Demandant segons la custòdia atorgada (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)

2007-2010

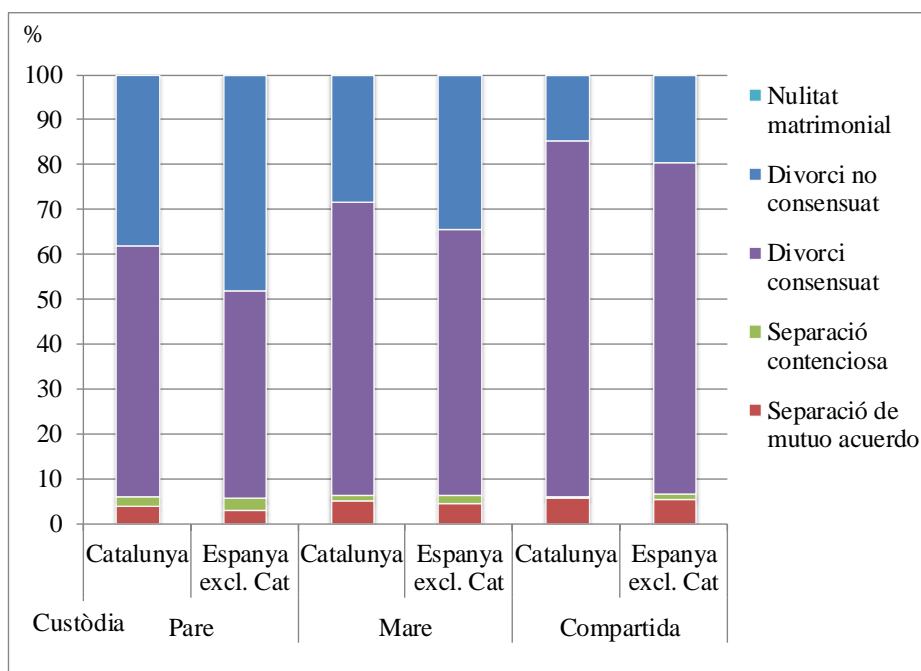

2011-2012

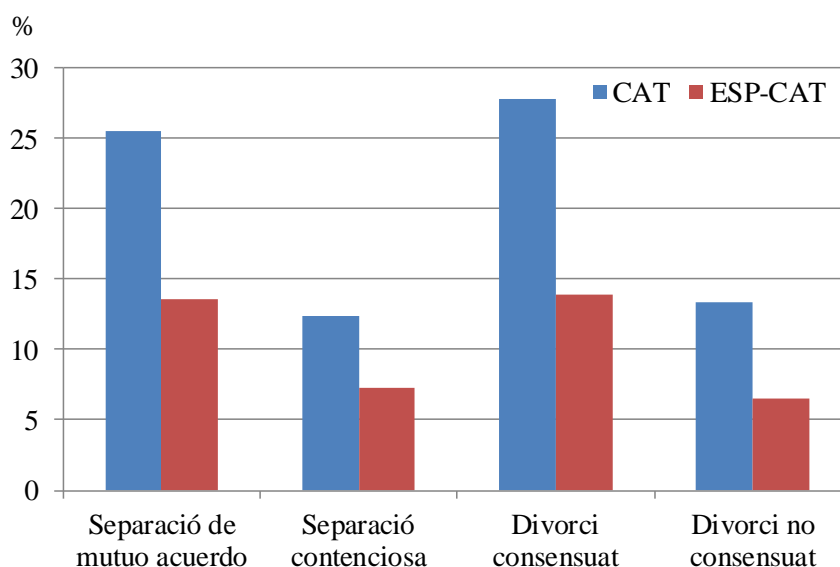

Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Gràfic A5a.- Custòdia segons el tipus de sentència (mitjana 2010-2011)

Gràfic A5b.- Proporció custòdia compartida vs. tipus de sentència (mitjana 2011-2012)

Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Taula A3.- Tipus de ruptura segons custòdia (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)

2007-2010

		Custòdia segons fallo de sentència		
	CUSTÒDIA	Divorci	Separació	Nulitat
CAT	Pare	91	7	0
	Mare	91	8	0
	Compartida	91	8	0
ESP-CAT	Pare	92	7	0
	Mare	92	8	0
	Compartida	91	8	0

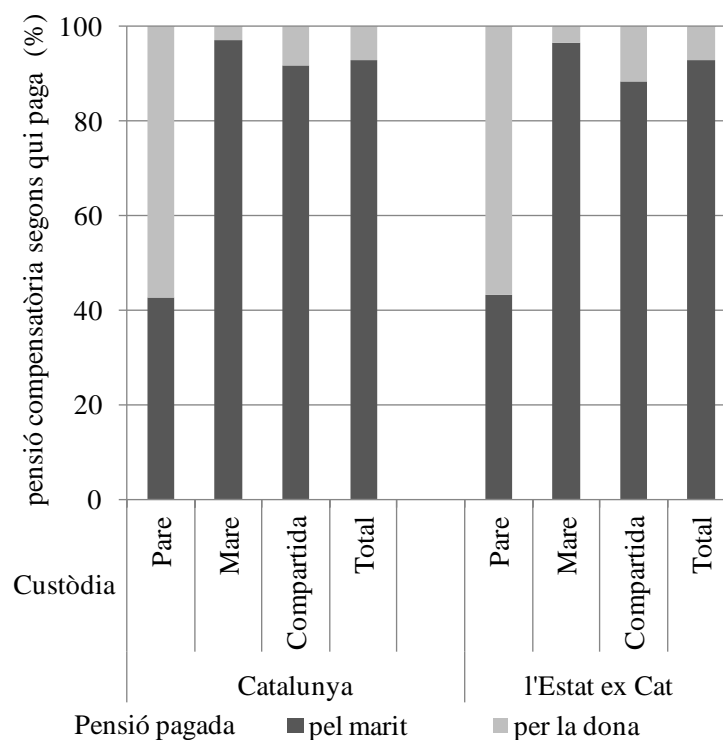
2011-2012

		Custòdia segons fallo de sentència		
	CUSTÒDIA	Divorci	Separació	Nulitat
CAT	Pare	94	5	0
	Mare	93	6	0
	Compartida	93	6	0
ESP-CAT	Pare	94	5	0
	Mare	93	6	0
	Compartida	93	6	0

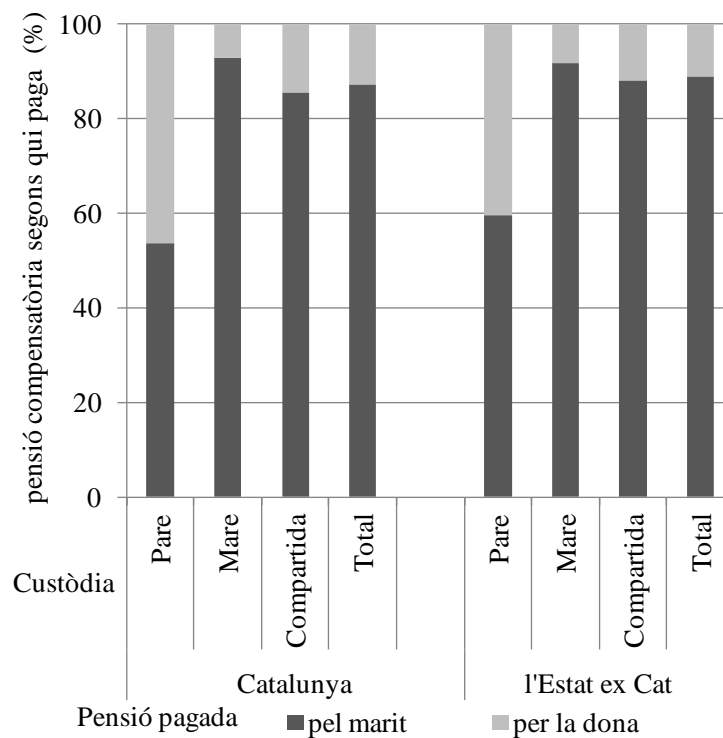
Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Gràfic A6.- La pensió compensatòria segons custòdia (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)

2007-2010

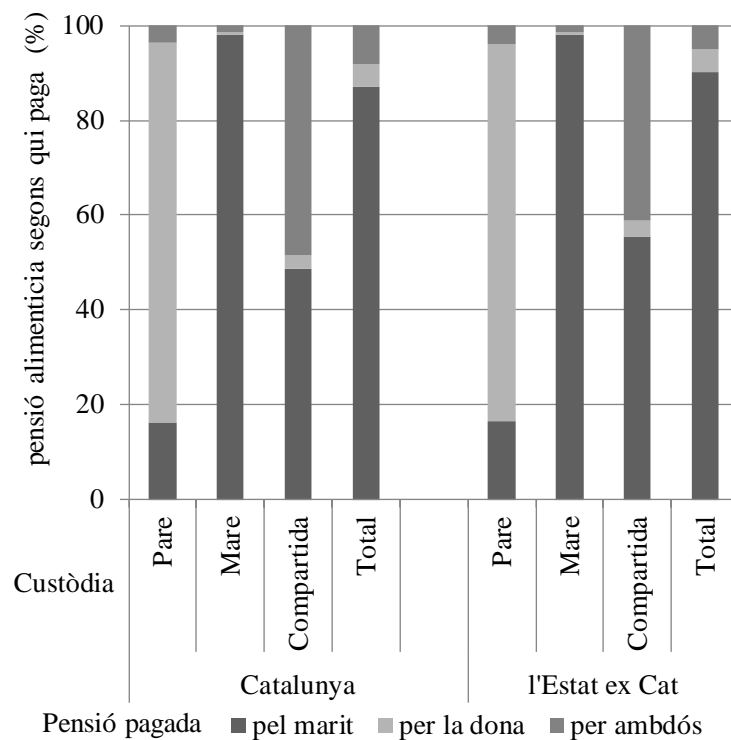
2011-2012

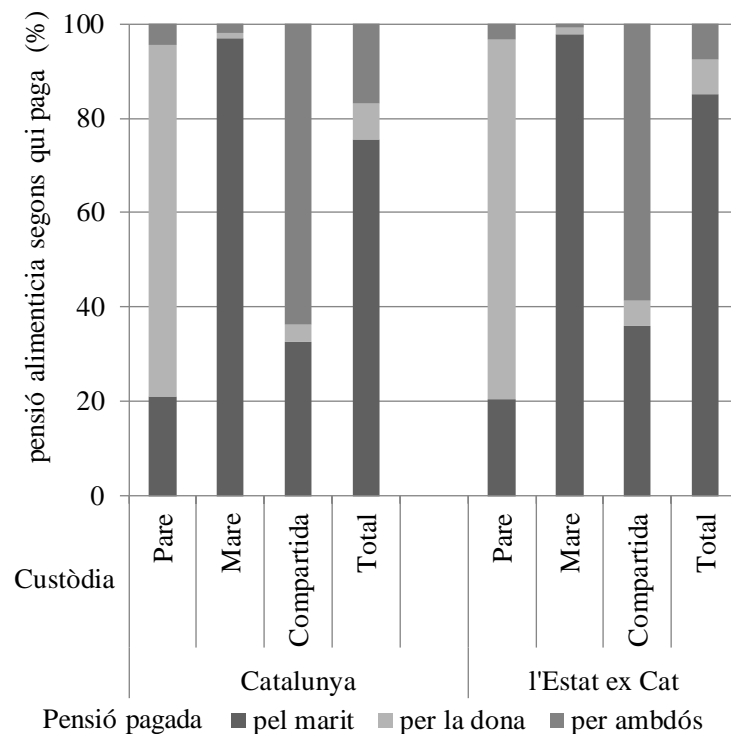
Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Gràfic A7.- Pensió alimentària segons custòdia (mitjana 2007-2010 i 2011-2012)

2007-2010

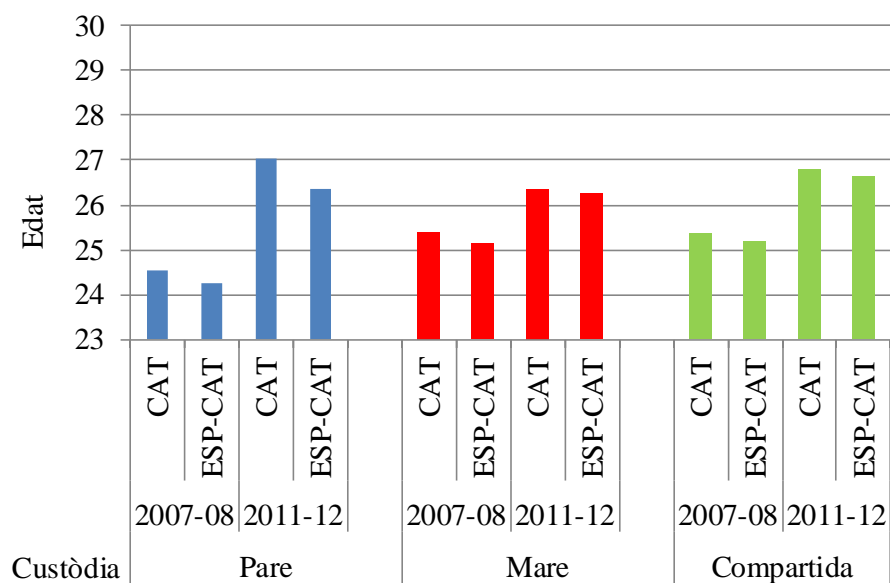

2011-2012

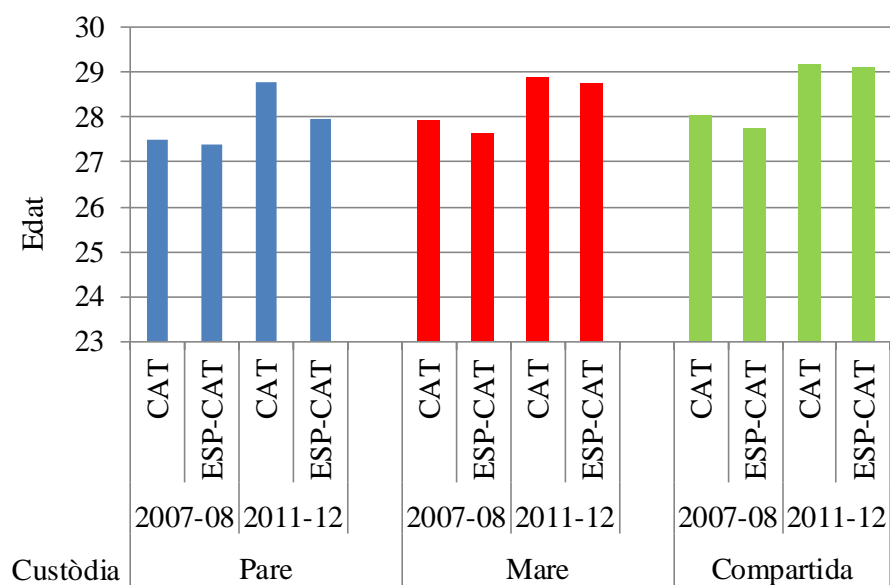

Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Gràfic A8.- Edat mitjana de la mare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2008 i 2011-2012)

Gràfic A9.- Edat mitjana del pare al matrimoni segons tipus de custòdia (2007-2008 i 2011-2012)

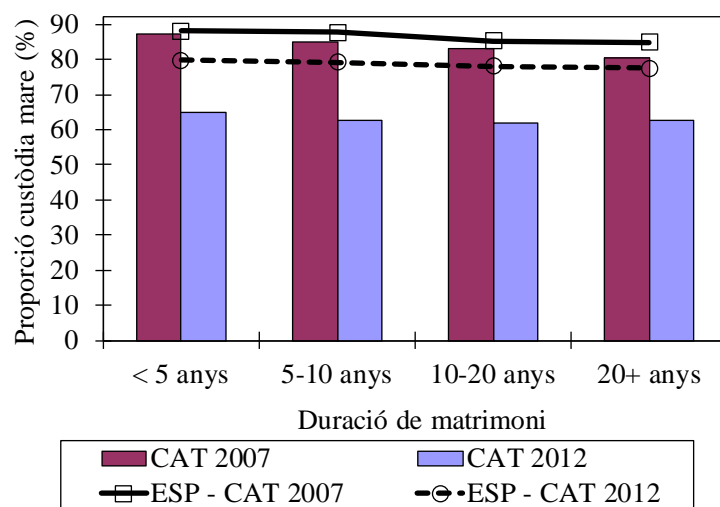
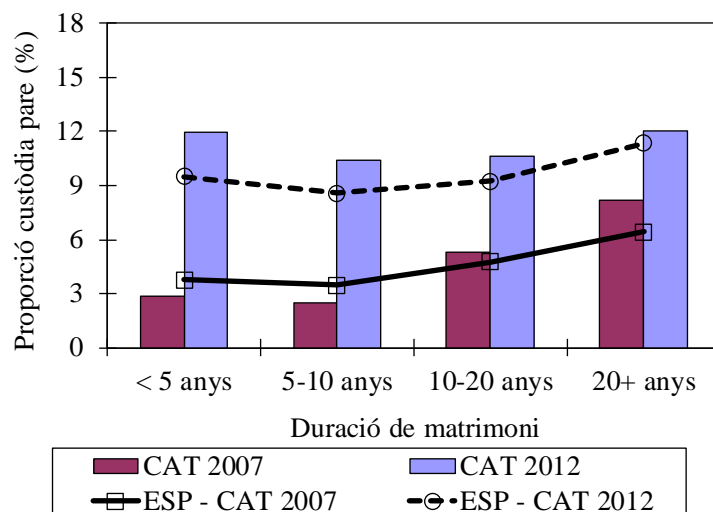
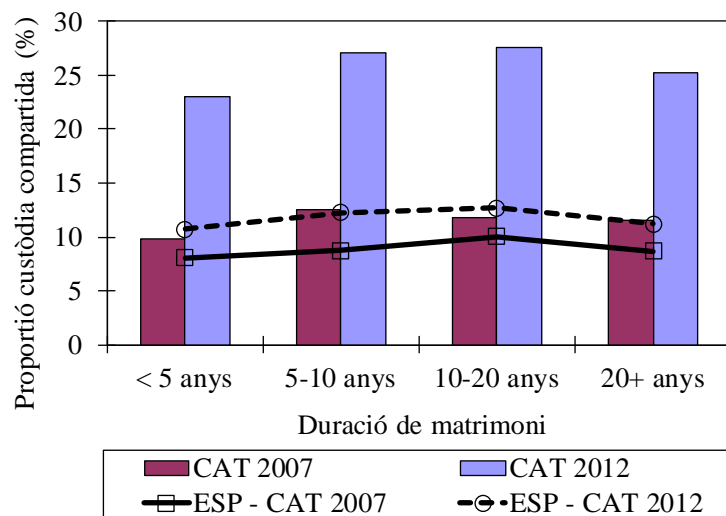
Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

Taula A4.- Custòdia segons la diferència d'edat* entre els cònjuges (% del total), 2007-2012

	CAT					ESP- CAT			
Any	Mateixa edat	Dona > Marit	Marit > Dona	Total		Mateixa edat	Dona > Marit	Marit > Dona	Total
					Pare				
2007-08	38,4	7,9	53,6	100,0		35,8	9,0	55,2	100,0
2009-10	31,0	11,1	57,9	100,0		36,0	10,0	54,0	100,0
2011-12	35,3	21,0	43,6	100,0		36,9	20,8	42,3	100,0
					Mare				
2007-08	39,8	9,3	51,0	100,0		39,4	9,7	50,9	100,0
2009-10	39,4	10,2	50,5	100,0		39,2	10,1	50,7	100,0
2011-12	39,1	10,5	50,4	100,0		39,5	10,5	50,0	100,0
					Ambdós				
2007-08	40,9	7,7	51,4	100,0		38,7	9,3	52,0	100,0
2009-10	41,4	9,3	49,3	100,0		40,4	8,7	51,0	100,0
2011-12	39,2	11,3	49,5	100,0		40,3	10,3	49,4	100,0
					Total				
2007-08	39,9	9,0	51,1	100,0		39,1	9,6	51,2	100,0
2009-10	39,2	10,1	50,7	100,0		39,2	10,0	50,9	100,0
2011-12	38,8	11,5	49,7	100,0		39,4	11,3	49,3	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.

* La mateixa edat s'entén quan la diferència d'edat és de 23 mesos o menys.

Gràfic A10.- La durada del matrimoni segons el tipus de custòdia, 2007 i 2012**Custòdia mare****Custòdia pare****Custòdia compartida**

Font: Elaboració pròpia a partir de les microdades de les sentències proporcionades per l'INE.